

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ROMANISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

CITOSLOVCE VE ŠPANĚLŠTINĚ A ČEŠTINĚ: KONTRASTIVNÍ ANALÝZA

Vedoucí práce: PhDr. Jana Pešková, Ph.D.

Autor práce: Anna Chourová

Studijní program: Španělský jazyk se zaměřením na vzdělávání pro střední školy

2024

Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne

.....

Anna Chourová

Poděkování

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování své vedoucí práce, paní PhDr. Janě Peškové, PhD. Děkuji Vám za všechny konzultace, Vaši trpělivost, ochotu a odborné rady, které mi vždy pomohly vydat se správným směrem. Dále bych ráda poděkovala své rodině, přátelům, a zejména mamince za umožnění studia na vysoké škole a nekonečnou podporu po celou dobu studia.

ANOTACE

Předmětem bakalářské práce je problematika slovního druhu citoslovce. Cílem práce je analyzovat pojetí tohoto slovního druhu ve španělštině a češtině a provést kontrastivní analýzu. Práce má dvě části: teoretickou a praktickou. Teoretická část pojednává o citoslovcích z pohledu španělských a českých gramatik. Praktická část se poté zaměřuje na kontrastivní analýzu prováděnou pomocí korpusu. V závěru dochází k vyhodnocení korpusové analýzy.

Práce je psána v českém jazyce.

Klíčová slova: citoslovce, španělština, čeština, jazykový korpus, kontrastivní analýza

ABSTRACT

The subject of this bachelor thesis is the issue of the word class interjection. The thesis aims to analyse the conception of this part of speech in Spanish and Czech and to conduct a contrastive analysis. The thesis consists of two parts: theoretical and practical. The theoretical part discusses interjections from the perspective of Spanish and Czech grammar books. The practical part focuses on the contrastive analysis conducted using a corpus. The corpus analysis is evaluated in conclusion.

The thesis is written in Czech language.

Key words: interjections, Spanish, Czech, linguistic corpus, contrastive analysis

Obsah

Úvod.....	8
I Teoretická část.....	9
1. Definice citoslovcí	9
1.1. Citoslovce z pohledu španělských gramatik	9
1.2. Citoslovce z pohledu českých autorů španělských gramatik	10
1.3. Citoslovce z pohledu českého jazyka.....	11
2. Klasifikace citoslovcí.....	12
2.1. Citoslovce z hlediska jejich gramatické povahy	12
2.2. Citoslovce podle jejich významu	13
2.3. Klasifikace českých citoslovcí	17
3. Fonické a grafické aspekty citoslovcí	18
3.1. Intonace.....	18
3.2. Interjekce a fonetická pravidla	19
3.3. Další fonetické a grafické rysy citoslovcí	21
3.4. Variace ve výslovnosti	21
4. Korpus.....	23
4.1. Jazykový korpus.....	23
4.2. InterCorp	23
II Praktická část.....	25
5. Metodologie	25
6. Korpusová analýza.....	27
6.1. Ah.....	27
6.2. Ay.....	30
6.3. Bah	34
6.4. Ea	36
6.5. Ejem	38
6.6. Huy.....	39
6.7. Ja	42

6.8. Oh.....	44
6.9. Ojalá.....	47
6.10. Uf.....	49
7. Závěr.....	51
7.1. Výchozí jazyk: španělština.....	51
7.2. Výchozí jazyk: čeština.....	54
Resumen.....	55
Bibliografie.....	56
Použité korpusové zdroje.....	58
Seznam tabulek.....	59

Úvod

Předmětem této bakalářské práce budou citoslovce ve španělštině a češtině. Citoslovce, byť poměrně často opomíjený slovní druh, jsou klíčové především při vyjadřování pocitů, emocí nebo nálady v každodenním mluveném i psaném projevu. Zároveň se jedná o poměrně komplexní téma, protože pro citoslovce je velice důležitý rovněž i mimojazykový kontext, intonace a velice často se s nimi pojí gestikulace. Všechny tyto aspekty významně ovlivňují jejich význam. Tato práce zkoumá tento slovní druh z různých úhlů pohledu a dělí se na dvě části – teoretickou a praktickou.

V části teoretické nejprve porovnáváme různé definice a přístupy ke slovnímu druhu citoslovce a to, jak je vnímají různí lingvisté a různé gramatiky, ať už psané česky nebo španělsky. Také je zde zmíněn pohled na citoslovce z hlediska českého jazyka, a samozřejmě i různé druhy klasifikací interjekcí. V poslední kapitole teoretické části se poté práce zabývá různými zvukovými a grafickými vlastnostmi interjekcí.

Část praktická zahrnuje korpusovou analýzu vybraných španělských citoslovcí. Ta bude provedena pomocí Českého národního korpusu a paralelního korpusu InterCorp, z rozhraní KonText. Cílem praktické části je zjistit, jakým způsobem jsou španělské citoslovce překládány do jazyka českého, jestli za použití českých ekvivalentů španělských citoslovcí, jiných slovních druhů, či zda jsou vynechány úplně. Pro komplexnější přehled bude poskytnut i obrácený překlad, tedy českých citoslovcí do španělštiny, při kterém provedeme typologii českých respondentů dané španělské interjekce.

I Teoretická část

1. Definice citoslovcí

Cílem této kapitoly je poskytnout různé pohledy na otázku, co to vlastně citoslovce jsou. Pro začátek je však důležité zmínit, že až do nedávna nebyly citoslovce považovány za nezávislou gramatickou jednotku a jednalo se o téma vyvolávající mnoho kontroverze a spoustu rozdílných lingvistických názorů. Interjekce byly systematicky zahrnovány mezi jiné kategorie, a to především proto, že byly považovány za pouhé instinktivní výkřiky, něco, co je slovu cizí a z hlediska formy často porušuje a přesahuje typická fonologická pravidla daného jazyka. Nyní už jsou samozřejmě citoslovce jednoznačně uznávána jako samostatný slovní druh, a právě tímto se teď budeme zabývat (López Bobo, 2002, s.11).

1.1. Citoslovce z pohledu španělských gramatik

Nejprve se podíváme na to, jak citoslovce definují různí autoři španělských gramatik. Nejzákladnější definici nám může poskytnout Diccionario de la lengua española (dále jen DLE). Podle této definice jsou citoslovce „*clase de palabras invariables, cuyos elementos se forman enunciados exclamativos, que manifiestan impresiones, verbalizan sentimientos, o realizan actos de habla apelativos.*“¹

Nueva gramática de la lengua española se citoslovcím věnuje o poznání více a daleko podrobněji. Ve své podstatě citoslovce popisuje velice podobně jako DLE, a to jako slovní druh, který se zaměřuje především na tvoření zvolacích výpovědí. Umožňují nám projevit pocity (*uf*), používají se při pozdravu (*hola*) a loučení (*adiós*). Některé interjekce mohou částečně střídat výrazy vystavěné například s imperativy. Někdy jsou interjekce také interpretovány jako jakási přirozená slova, a to kvůli jejich zjevné elementárnosti. S jejich pomocí můžeme vyjadřovat jednoduché pocity jako je bolest nebo hněv, nebo například provádět základní verbální úkony, jako je rozkazování nebo dotazování. Dále je pak můžeme vnímat i jako druh verbálních gest, protože stejně jako gesta podléhají normám chování určité komunity, která má nějaký konvenční systém, kterým je kodifikuje a reguluje. Obě skupiny, gesta i citoslovce, nám umožňují provádět akce jako pozdravit, požádat, zeptat se, kárat, vyjádřit překvapení, souhlas či nesouhlas a mnoho dalších, a právě proto jsou tímto způsobem spojovány (RAE, 2009, s. 2479-2480).

¹ „Neohebné slovní druhy, které formují zvolací výpovědi, vyjadřují dojmy, verbalizují pocity nebo realizují apelativní řečové akty“ (vlastní překlad)

Alarcos Llorach ve své Gramática de la lengua española navíc ještě hned na začátku kapitoly o citoslovcích dodává, že na rozdíl od podstatných jmen, přídavných jmen, sloves a příslovcí, se interjekce prakticky nevkládají dovnitř věty, protože jsou schopné tvořit samostatné a nezávislé výpovědi. Z tohoto důvodu někteří citoslovce považují za jednotku, která je postavena mimo syntax. Zároveň ale mohou navazovat vztahy s jinými slovy a tvořit tak složitější tvary. Je důležité poznamenat, že citoslovce nelze rozložit na žádné jednodušší významové prvky, ať už se používají v jednoduchých nebo složených, komplexnějších větách. Právě proto jsou často ekvivalentem celých vět, a jejich plný význam lze plně pochopit pouze v kontextu (Alarcos Llorach, 1999, s. 299–300).

Gramática didáctica del español poskytuje navíc jen pár dalších informací týkajících se syntaxe, jako je skutečnost, že interjekce patří mezi přízvučná slova, která vždy mají exklamační intonaci a právě proto, že nemají žádnou funkci ve větě, nezastávají funkci podmětu, přísudku ani předmětu. Také se zmiňuje o tom, že se citoslovce mohou shlukovat do větších skupin, a v takovém případě se označují jako interjekční fráze či interjekční obraty, jako například „*¡Hay que ver!*“ (Gómez Torrego, 2000, s. 248).

Všechny gramatiky se v obecné rovině, co interjekce vlastně jsou, shodují. Jedná se o slovní druh, který formuje zvolací výpovědi, vyjadřuje pocity, dojmy, je u něj klíčová intonace a kontext a mohou tvořit samostatné výpovědi. Každá z nich se poté tématu věnuje v různé míře podrobnosti.

1.2. Citoslovce z pohledu českých autorů španělských gramatik

Nyní se přesuneme ke gramatikám španělštiny, které jsou napsány českými autory. Moderní gramatika španělštiny se obecné charakteristice citoslovcí věnuje jen velmi zběžně. Zmiňuje, že se jedná o slovní druh signalizující city, nálady či vůli mluvčího. Rovněž se zmiňuje o důležitosti intonace mluvčího a jazykového i mimojazykového kontextu. Dále se už věnuje především klasifikaci, která zde bude zmíněna později, konkrétně v kapitole 2 této práce (Báez San José, et. al. 1999, s. 166).

Mluvnice současné španělštiny řadí interjekce mezi jedinou složku skupiny zvané výpovědní kondenzátory. Jedná se o izolovaný slovní druh, který je výpovědně autonomní a nese funkci vyjádření bezprostřední reakce mluvčího na vnější podněty. Projevují imitační, apelovou nebo emocionální funkci jazyka. Neplní funkci větných členů ani gramatických operátorů a dají se považovat za minivýpovědi

(neboli episémiony), které mají různou míru konceptualizace – některé interjekce jsou pouze apelové či emocionální výkřiky vázány bezprostředně na podněty mimojazykové reality a jiné byly do interjekční funkce přejaty a jedná se tudíž o lexémy s věcným významem (Zavadil – Čermák, 2010, s. 410).

Černý se pak s dvěma předchozími gramatikami shoduje, že citoslovce netvoří žádný větný člen, jsou nezávislou skupinou, která se objevuje odděleně a mimo jiné opět zmiňuje důležitost speciální intonace, která se v psaném jazyce vyjadřuje pomocí vykřičníků a méně často pak také pomocí otazníků. Jejich funkce je především napodobovat zvuky kolem nás, vyjadřovat pocity mluvčího a podobně. Také píše o tradičním zařazení citoslovcí jako o posledním slovním druhu (Černý, 2008, s. 151–153).

1.3. Citoslovce z pohledu českého jazyka

Cílem práce jsou především španělská citoslovce, i přes to bych zde ráda věnovala krátkou část interjekcím z pohledu českého jazyka. V této podkapitole budu vycházet z Akademické gramatiky spisovné češtiny (Štícha a kol., 2013, s. 533). Obecná charakteristika citoslovcí je zde označena za jednoduché a pojmově nečleněné výpovědi. Mají schopnost vyjádřit to, co může obvyklá stavba podmětu a přísudku, a jedná se o slovní druh, který je výrazně vázán na mluvenou formu komunikace. I z hlediska českého jazyka jsou pak citoslovce považována za neohybné větné ekvivalenty, ale existují i takové, které se snaží typické znaky slovních druhů ohebných napodobovat, jako například „*ahojte*“, jedná se však o ne tak častý jev. Jejich grafická forma je málo stabilizovaná a je považována za druhotnou, proto se může často lišit, jako například u *á* : *aaa*.

2. Klasifikace citoslovcí

V druhé kapitole se budeme věnovat klasifikaci citoslovcí. Jedná se o poměrně kontroverzní téma, u kterého různí autoři, jako Černý, Zavadil – Čermák či RAE, klasifikují citoslovce poměrně odlišnými způsoby, do různých kategorií a liší se především používanou terminologií. A právě na tuto problematiku nyní nahlédneme z bližší perspektivy. Rozhodla jsem se, že na citoslovce budu nahlížet podle dvou velkých kategorií: citoslovce z hlediska jejich gramatické povahy, podle které většina autorů (například López Bobo, Zavadil – Čermák, RAE) dělí citoslovce na vlastní a nevlastní, a citoslovce podle jejich významu. Tam už je to o trochu složitější, seznámíme se tedy se třemi nejvíce zmiňovanými skupinami, kterými jsou citoslovce *apelativní (apelativas)*, *expresivní (sintomáticas)* a *onomatopoické (onomatopéyicas)*, nicméně zmíníme i některé další kategorie, které se při klasifikaci slovního druhu citoslovce objevují, a to citoslovce *zdvořilostní (de cortesía)* a citoslovce *příležitostní (ocasionales)*. Na konci kapitoly bude zmíněna i klasifikace citoslovcí v českém jazyce.

2.1. Citoslovce z hlediska jejich gramatické povahy

Z hlediska gramatické povahy dělí RAE citoslovce do dvou skupin – citoslovce *vlastní (propias, simples)* a citoslovce *nevlastní (impropias, derivadas)* (RAE, 2009, s. 2481). Zavadil – Čermák rozdělení citoslovcí na vlastní a nevlastní rovněž zmiňují, nicméně používají terminologii primární/původní a sekundární/konvertované. Také se podle nich jedná o rozlišení citoslovcí spíše na základě jejich původu (Zavadil – Čermák, 2010, s. 410). Obě klasifikace nám nicméně již podle názvu poskytují náhled, jaká citoslovce jsou do každé kategorie zařazena a podle čeho se takto dělí.

2.1.1. Citoslovce vlastní

Nejprve nahlédneme blíže na skupinu citoslovcí vlastních. Pro začátek bych zde opět ráda použila velice výstižnou definici z Diccionario de la lengua española. Citoslovce vlastní jsou definována jako „*interjección que no ejerce ningún otro papel gramatical y que presenta un cuerpo fonético habitualmente simple, p.ej. ¡ah!, ¡bah!*“² Nejdůležitější charakteristikou citoslovcí vlastních je tedy to, že neplní žádnou jinou gramatickou funkci. Citoslovce vlastní vždy byla pouze citoslovcí (RAE, 2009, s. 2481).

² „Interjekce, která nemá žádnou jinou gramatickou roli a má obvykle jednoduchou fonetickou strukturu, například ah, bah“ (vlastní překlad)

López Bobo navíc ještě uvádí, že podle soupisu vlastních citoslovců, které jsou v mluvené řeči používány nejčastěji, vychází, že použití většiny z nich je v jazyce relativně pevně zakotveno a každá jednotka má přidělenou vypovídací hodnotu, která je poměrně stabilní. Velmi dominantní charakteristikou je rovněž expresivita, nicméně této problematice a obecně citoslovcům apelativním a expresivním se budeme věnovat až o kapitole dál, a to konkrétně v 2.2.1 a 2.2.2. (López Bobo, 2002, s. 28)

Dále se jedná o skupinu skládající se z pravidla z jednoslovných interjekcí, jiným slovem označeny jako citoslovce simplexní (Zavadil – Čermák, 2010, s. 410).

Jako příklad vlastních citoslovců nám může posloužit *¡eh!*, *¡ach!*, *¡pff!*, *¡fu!*, *¡bah!* nebo *¡olé!* (López Bobo, 2002, s. 28).

2.1.2. Citoslovce nevlastní

Kategorii citoslovců nevlastních opět uvedeme definicí z Diccionario de la lengua española, kde jsou definovány jako „*interjección que se crea a partir de formas nominales, adjetivales, verbales o adverbiales, p.ej. ¡socorro!, ¡bravo!, ¡vaya!, ¡adelante!*“.³

Jedná se tedy o fráze, které původně patřily do jiných kategorií, ať už mezi podstatná jména, přídavná jména, slovesa nebo příslovce. (RAE, 2009, s. 2481) Co se týče formy, může se jednat o jednoslovné (simplexní) citoslovce, i o víceslovné (komplexní) (Zavadil – Čermák, 2010, s. 410).

Mezi interjekce přejaté z kategorie podstatných jmen patří například *¡cuidado!*, z přídavných jmen *¡bravo!*, ze sloves *¡venga!* a z kategorie příslovců se do citoslovců dostalo například slovo *¡fuera!* (RAE, 2009, s. 2481).

2.2. Citoslovce podle jejich významu

Z pohledu na citoslovce a jejich význam existuje rozmanitá škála klasifikací. Dle RAE je jednou z nejjednodušších a nejzásadnějších rozdělení citoslovců na *apelativní* (*apelativas, directivas*) a *expresivní* (*expresivas, sintomáticas*). Citoslovce apelativní jsou jinými slovy citoslovce orientované směrem k posluchači, a naopak citoslovce expresivní jsou orientované k mluvčímu (RAE, 2009, s. 2481). Dále v kapitole ještě zmíníme další velkou skupinu, kterou jsou citoslovce *onomatopoické* (*onomatopéicas, imitativas*).

³ „Interjekce vytvořené ze jmenných, přídavných, slovesných, nebo příslovečných tvarů, například *¡socorro!*, *¡bravo!*, *¡vaya!*, *¡adelante!*“ (vlastní překlad)

Tato skupina zahrnuje interjekce, které vznikly za účelem imitovat zvuky každodenního života (Zavadil – Čermák, 2009, s. 410). Nakonec se ještě zběžně seznámíme se dvěma dalšími skupinami, které zmiňuje Jiří Černý, a to se skupinou *zdvořilostní citoslovce (de cortesía)* a *citoslovce příležitostní (ocasionales)* (Černý, 2008, s. 152).

2.2.1. Citoslovce apelativní

Jak již bylo zmíněno, citoslovce apelativní jsou adresována nějakému příjemci. Ten může, ale nemusí být přítomen a nemusí se ani jednat o lidského příjemce. Jejich záměrem je přimět či motivovat příjemce k akci, pokusit se ho přesvědčit o nějakém postoji, popřípadě pouze připoutat jeho pozornost (RAE, 2009, s. 2481–2482).

Další označení pro apelativní interjekce používají Zavadil s Čermákem, a tím je spojení *kontaktní citoslovce (interjecciones de contacto)*. Poskytují rovněž obsáhlejší výčet jejich funkcí. Zahrnují „*zvolání vyjadřující upoutání pozornosti, pozdravy, přání, zahájení komunikace, ukončení komunikace, odmítnutí komunikace, upozornění, varování, výhružky, okřiknutí, rozkaz s různou mírou kategoričnosti, výzvu, doporučení, žádost, prosbu, úpěnlivou prosbu atd.*“ Ti dále uvádí ještě tři podskupiny. První jsou apelové výkřiky nedominativní povahy (*¡ahora!*, *¡aípa!*, *¡hala!*). Druhou podskupinou jsou kontaktní interjekce konceptuální, které vycházejí z pojmových pojmenování a zahrnují různé kategorie, jako interjekce žádací či pracovní, pozdravy, vojenské povely a další, například *¡Buenos días!*, *¡Ojo!*, *¡Descanso!*. Poslední, a tedy třetí podskupinu poté tvoří nadávky a přezdívky, ať už *¡Borracho!*, *¡Bragazas!* nebo *¡Cretino!* (RAE, 2009, s. 411–412).

S ohledem na to, že španělský jazyk aktivně používá několik desítek milionů mluvčích (Anuario CVC, 2022, s. 14), je nutno zmínit, že mezi tvary citoslovcí apelativních se mohou objevovat drobné změny. Například v evropské španělštině se prakticky nevyskytuje výraz *buen día*, zatímco v Portoriku a některých dalších španělsky mluvících zemích v oblasti Antilských ostrovů se toto spojení používá při rozloučení. *Buenos días* se pak v této oblasti, jako prakticky všude jinde, používá při pozdravu (RAE, 2009, s. 2507).

2.2.2. Citoslovce expresivní

Citoslovce expresivní „*expresan el estado de ánimo del que habla, ante todo sorpresa, lamento, aprobación, negación, etc.*“⁴ (Černý, 2008, s. 152).

Škála reakcí je u expresivních citoslovcí velmi různorodá, a jak už bylo v této práci několikrát zmíněno, velkou část významu interjekcí nese kontext, včetně toho mimojazykového. Dále se tato citoslovce odlišují v závislosti na geografickém kontextu. Například expresivní citoslovce *bueno* se v Mexiku používá v apelativní funkci jako počáteční oslovení při zvednutí telefonu, na rozdíl od jeho expresivního použití převládajícího v ostatních španělsky mluvících oblastech. Totéž platí pro *hola*, které slouží jako pozdrav ve všech španělsky mluvících zemích, vyjadřuje tedy apelativní funkci. Nicméně v některých oblastech na severu Španělska se *hola* rovněž používá jako výraz překvapení bez nutnosti odpovědi, což představuje jeho expresivní použití (RAE, 2009, s. 2482 a 2511).

I pro tuto skupinu mají Zavadil – Čermák českou terminologii, a to interjekce afektivní. Obsáhle poté popisují několik podskupin, jako jsou emoční výkřiky, tabuizované vulgarismy, eufemismy a několik dalších (Zavadil – Čermák, 2010, s. 412–413).

Jiří Černý uvádí, že jednou z nejčastějších expresivních citoslovcí je *¡ay!*, které se pomocí předložky *de* může dále pojit s dalšími slovy (např. *¡Ay de mí!*- konstrukce tohoto typu se poté dají považovat za jednočlennou větu). Mezi dalšími příklady citoslovcí expresivních uvádí *¡ah, ¡uf, ¡bah, ¡olé, ¡caramba!*, etc. (Černý, 2008, s. 152)

Nakonec se do této obsáhlé skupiny řadí i *interjekční fráze* (frases interjectivas), jako je *¡Qué va! nebo ¡Hay que ver!* (Gómez Torrego, 1998, s. 248).

2.2.3. Citoslovce onomatopoické

Třetí a poslední, poměrně širokou skupinou, jsou citoslovce onomatopoické, do češtiny často překládány jako citoslovce zvukomalebné či imitační (ze španělského *interjecciones imitativas*). Tato citoslovce napodobují zvuky kolem nás, zvuky mimojazykové reality. Děje se tak pomocí hlásek, které se v daném jazyce vyskytují, takže ačkoliv zvuky mimojazykové reality jsou všude stejné, jejich jazykové vyjádření

⁴ „Vyjadřují náladu mluvčího, především překvapení, lítost, souhlas, popření atd.“ (vlastní překlad)

je pro každý jazyk jiné, odpovídající alespoň do určité míry jeho normám a pravidlům. Z tohoto důvodu například každý pes štěká jinak- ve španělštině *¡gau!*, v češtině *haf!*. A právě interjekce imitující zvuky zvířat tvoří zvláštní podtřídu citoslovcí onomatopoických. Jako další příklady nám mohou posloužit třeba španělské *¡quiquirriquí!* oproti českému *kykyryký*, nebo *¡miau!* a *mňau!*. Tato skupina citoslovcí se pak může ve větě substantivovat a plnit tak funkci substantivních větných členů, jako ve větě „*Por la noche no nos dejaba dormir el miau de los gatos*” (Zavadil – Čermák, 2010, s. 410–411).

Mimo již uvedené příklady citoslovcí napodobujících zvuky zvířat můžeme uvést jako příklad obecných citoslovcí onomatopoických třeba *¡pum!*, *¡zas!*, *¡plaf!*. (Zavadil – Čermák, 2010, s. 411)

2.2.4. Další klasifikace

V této podkapitole bych ráda běžně zmínila ještě dvě další skupiny citoslovcí, které klasifikuje Jiří Černý (2008). Jedná se o *citoslovce zdvořilostní (de cortesía)* a *citoslovce příležitostní (ocasionales)*.

První zmiňovaná skupina zahrnuje pozdravy, vokativy a další zdvořilostní fráze, a to právě proto, že stejně jako citoslovce obecně stojí tato slova či fráze mimo větnou stavbu. Jedná se o interjekce jako *¡hola!*, *¡Antonio!*, *¡gracias!* nebo *¿qué hay?* (Černý, 2008, s.152). V porovnání s klasifikací od RAE by se tato skupina dala s největší pravděpodobností zahrnout mezi citoslovce apelativní.

Co se týče druhé skupiny zmiňované Jiřím Černým, citoslovce příležitostní zahrnují jiné druhy slov, které se mohou občas objevit ve funkci citoslovce, jedná se především o podstatná a přídavná jména nebo slovesa. Rovněž uvádí, že překlad těchto citoslovcí do češtiny je poměrně obtížný kvůli polysémii. Mezi příklady jsou *¡hombre!*, *¡claro!* či *¡enhorabuena!*. Zároveň se v této skupině vyskytují interjekce, které se užívají primárně ve Španělsku (*¡venga!*) a jiná jsou poté preferovaná v Latinské Americe (*¡anda!*, *¡vaya!*) (Černý, 2008, s. 152). Tato klasifikace by tedy nejbližší odpovídala citoslovcím nevlastním.

2.3. Klasifikace českých citoslovcí

Jelikož citoslovce z pohledu češtiny nejsou hlavním předmětem této práce, jejich klasifikace zde nebude zmíněna v takovém rozsahu jako klasifikace citoslovcí španělských. V této podkapitole budu opět vycházet z Akademické gramatiky spisovné češtiny.

Na začátku kapitoly a klasifikace citoslovcí je zmíněno, že hranice mezi jednotlivými kategoriemi nejsou přesně vymezené, některé interjekce jsou mnohoznačné a plně dané až kontextem. To se týká především citoslovcí původních. Ta, která vznikla z jiných slovních druhů, bývají naopak významově jednoznačná. Také Akademická gramatika spisovné češtiny zmiňuje jakési rozdělení na vlastní a nevlastní citoslovce, podobně jako španělské gramatiky. Co se týče samotné klasifikace, i tam jsou jisté podobnosti se španělskou tradicí. Jsou zde uvedeny čtyři skupiny. První jsou citoslovce emocionální, která slouží k vyjádření pocitů, ať už pozitivních či negativních (*ach jo, basta, krucifix, sakra, pche*). Další jsou citoslovce kontaktová, mezi která patří například *ahoj, děkuji, dobrý den* nebo *nazdar* a slouží k navázání nebo ukončení kontaktu a průběžného reagování. Dále se jedná o skupinu citoslovcí zvukomalebných napodobujících zvuky okolního světa, jako *bzz, bé, břink, kokodák*. Nakonec jsou v této klasifikaci ještě zmíněna citoslovce povelová (*Čekej!, Stop!, Sedni!, Aport!*) (Štícha a kol., 2013, s. 534–535).

Můžeme tedy vidět, že i přes různé odlišnosti se klasifikace citoslovcí českých a španělských v určitých bodech prolíná, ať už se jedná o jejich rozlišení na citoslovce vlastní, respektive původní, a nevlastní, respektive vzniklé z jiných slovních druhů, nebo citoslovce onomatopoická neboli zvukomalebná. Podobnosti lze vidět i mezi skupinami ze španělské klasifikace - apelativní a expresivní, a mezi klasifikací českou - interjekce emocionální a kontaktová.

3. Fonické a grafické aspekty citoslovcí

Dalším zajímavým aspektem, který můžeme u citoslovcí zkoumat, je jejich fonická neboli zvuková a grafická neboli psaná forma. Cílem této kapitoly bude podat komplexní přehled o jazykových vlastnostech citoslovcí. Budeme zkoumat konkrétní citoslovce a jejich zvláštnosti, vlastnosti, a především také odchylky a odlišnosti. Budeme se zabývat například tím, jak moc důležitým významovým faktorem citoslovcí je intonace. Dále se podíváme také na to, že citoslovce stojí poměrně na hraně fonického systému jazyka, jak moc se může lišit výslovnost u jednotlivých citoslovcí a ve které oblasti jaká varianta převládá.

3.1. Intonace

Interjekce mají obvykle při výslovnosti velice charakteristickou tónovou linii a intenzitu vyslovení, což nám napomáhá k lepšímu vyjádření našich pocitů. Intonace ve významu některých interjekcí hraje velice významnou roli a jejich význam se odvíjí od toho, zda byly použity s intonací *zvolací* (*exclamativa*) či *tázací* (*interrogativa*). Pro příklad nám zde poslouží interjekce *eh*. Když zvolíme intonaci zvolací, tedy *¡eh!*, vyjadřujeme tím napomenutí, výstrahu či upozornění (*¡Eh, tů!*). Často může doprovázet i další citoslovce, jako v případě *¡Ojo, eh!*. Na druhou stranu, *¿eh?* může vyjádřit hned několik různých věcí. Ať už se jedná o provokaci či jízlivost, alternativu slova *acaso*, nebo formulaci mluvčího žádosti o souhlas (*¿Qué cosa más bonita que festejar la tierra, ¿eh?*). Další význam, ve kterém můžeme tuto interjekci v tázací intonaci použít, je, když chceme vyzvat ke zopakování toho, co již bylo řečeno (*Ha repetido a gritos su pregunta la mesonera- ¿Eh, eh?*) (RAE, 2009, s. 2487).

Další situací, kdy se interjekce uplatňují s intonací tázací, jsou ta, která se používají při zvednutí telefonu. Tato citoslovce se ve španělsky mluvících zemích poměrně liší, nicméně jako příklad můžeme uvést třeba *bueno*, které se používá v Mexiku a některých dalších zemích střední Ameriky, *hola* (Argentina a Uruguay), *aló* či *alo* (ve Venezuele, Chile, Peru a dalších) nebo *diga* (střídavě s *digame*) ve Španělsku (RAE, 2009, s. 2508–2509).

Ostatní, méně systematizované změny v intonaci úzce souvisí s rozdíly ve výkladu některých citoslovcí. Týká se to například *venga*, které může vyjadřovat celou škálu pocitů, ať už nedůvěru, přesvědčování či povzbuzení, a to vše v závislosti na tom, s jakou intonací bylo vysloveno či na dalších prosodických faktorech,

jako je například to, zda došlo při vyslovení k prodloužení první samohlásky. Do této skupiny rovněž můžeme zařadit *anda*, *uh* (které mimo jiné vyjadřuje údiv nebo pohrdání) nebo *huy* (které může vyjádřit pocity od zděšení až po překvapení). Na závěr této podkapitoly je dobré zmínit, že samozřejmě existuje spousta dalších citoslovcí, jejichž význam nezáleží na větném a situačním kontextu, ale právě na tom, jakým způsobem se vyslovují (RAE, 2009, s. 2488).

3.2. Interjekce a fonetická pravidla

Interjekce jsou, s ohledem na fonetická pravidla jazyka, poměrně zajímavým slovním druhem. Citoslovce vlastní jsou velice často tvořena pouze jednou slabikou (*ay*, *bah*, *hum*, *huy*) a některé obsahují pouze jeden hláskový segment (*ah*, *eh*, *oh*, *uh*, *etc.*). Navzdory tomu některá citoslovce mají zvukové vlastnosti, které nejsou pro španělštinu úplně typické (RAE, 2009, s. 2488). Miguel Rebollo Torío uvádí, že ve spojitosti s citoslovci „*nos enfrentamos a unos enunciados distintos, desviados con respecto al sistema fónico de la lengua española*”⁵ Dále se zmiňuje, že právě schopnost obohatit se o zvukové sekvence, které jsou jinak španělskému jazyku cizí, je jednou z charakteristických vlastností citoslovcí (Rebollo Torío, 1994, s. 386). Níže si uvedeme několik takových příkladů, které tak trochu narušují fonetická pravidla španělského jazyka.

Jako první se budeme věnovat souhlásce /f/. Ve španělštině není běžné, aby slovo končilo právě na tuto souhlásku (s výjimkou neologismů, jako je *chef*, *golf*, *rosbif*). Přesně v této finální pozici se však objevuje u citoslovcí jako *puaf*, *puf*, *uf*, *atd.* Všechny tyto interjekce můžeme občas v textech nalézt se zdvojenou koncovou frikativou, která slouží pro zdůraznění trvání. To samé platí pro souhlásku /x/. Rovněž není úplně typické, aby se vyskytovala na koncové pozici slova (s výjimkami jako je *reloj*, *boj*, *carcaj*). V této pozici se však objevuje u interjekcí *aj* a *puaj*. Nakonec slova zakončená na *-m* se ve španělštině také objevují sporadicky, ne však u interjekcí jako *hum* a *ejem* (druhé zmíněné se používá jako transkripce pro falešný, řízený kašel, který obvykle slouží pro upoutání pozornosti posluchače) (RAE, 2009, s. 2488).

Nyní se ještě blíže zaměříme na fonetickou stránku citoslovcí vlastních, mimo jiné i proto, že se jimi budeme později zabývat v praktické části. Na začátek je zde uveden abecedně řazený seznam vlastních interjekcí převzatý z Aspectos fónicos y gráficos de

⁵ „se setkáváme s různými výpověďmi, které se odchyľují od fonického systému jazyka“ (vlastní překlad)

las interjecciones, jejímž autorem je Miguel Rebollo Torío. Jak sám uvádí, nejedná se o kompletní seznam citoslovcí vlastních, existuje více variant, sám se například rozhodl nezahrnout do seznamu interjekce onomatopoické (Rebollo Torío, 1994, s. 389).

Tabulka č. 1: Abecední seznam citoslovcí vlastních

Počáteční písmeno	Citoslovce
A	ah, aha, aj, ajá, ajajá, ajo, ajó, alá, ay
B	bah, brrr, buh
C	ca, chis, chist, chito, chsss
E	ea, eh
F	fu, fuuh
H	ha, hae, hala, hale, he, hola, huf, hum, humm, hummm, hurra, huy
J	jo, jope, jopo
M	mmm
O	oh, oj, ole, olé, os, ox, oy
P	pche, pfff, psch, psche, pschs, pse, psss, pst, pu, puah, pufff, puuu
Q	quíá
S	so, sus
U	uf, ufa, uff, uh, uy
Z	zape

(zpracováno podle Rebollo Torío, 1994, s.389)

Na tomto seznamu můžeme jasně vidět již zmiňovanou tendenci k monosylabismu. Jediným citoslovcem, které má tři slabiky, je *ajajá*, 27 dalších má slabiky dvě a zbytek jsou interjekce jednoslabičné. Z fonetického hlediska můžeme pozorovat to, že v jádru slabiky se vyskytuje všech pět samohlásek používaných ve španělštině. Není zvykem, aby se v citoslovcích objevovaly diftongy. Překvapivá je však u některých citoslovcí absence samohlásky. Ve španělštině neexistují slabiky bez samohlásky, a přesto seznam zahrnuje slova jako *brrr*, *mmm*, *psch*, *pschs*, *psss*, *pst* a *pfff*. Tento jev lze vysvětlit tím, že ve všech případech je možné těchto pět souhlásek (*r*, *m*, *f*, *s*, *ch*) vyslovovat po více či méně dlouhou dobu, ať už díky tomu, že se jedná o vibrantu (*r*), frikativu (*m*, *f*, *s*) či afrikát (*ch*) (Rebollo Torío, 1994, s. 392).

Ačkoliv interjekce často stojí na hranici jazykových pravidel, zároveň se jimi do určité míry stále řídí a jsou pro každý jazyk specifická. Na závěr by bylo dobré zmínit, že jakkoli se citoslovce liší a zdánlivě oddělují od pravidel jazyka, „*La forma de la interjección no llega nunca a romper la estructura fonológica.*“⁶ (Rebollo Torío, 1994, s. 387).

3.3. Další fonetické a grafické rysy citoslovcí

Tato krátká podkapitola bude věnována dalším fonetickým rysům, které jsou typické pro slovní druh citoslovce. Jako první si uvedeme to, že jejich tendence k monosylabismu nezabraňuje tomu, aby se vyskytovaly i ve víceslabičné podobě. To se týká především citoslovcí onomatopoických jako *blablablá*, *gluglú* nebo *quiquiriquí*. V repetici (dvakrát, třikrát, nebo i vícekrát) se používají i interjekce *ja*, *je*, *ji*, *jo*, které představují zvuk smíchu. Na druhou stranu, *ja* bez repetice se používá například pro vyjádření nedůvěry či nesouhlasu mluvčího. Zvláštní skupinou jsou pak interjekce, které se tvoří replikováním stejné slabiky, ale s různými samohláskami – jedná se o /i/-/o/ jako u interjekce *ding dong*, a především pak o dvojici /i/-/a/, například u *pim pam*, *plis plas*, *ris ras*, *tic tac*, *zis zas*, a dalších (RAE, 2009, s. 2490).

Charakteristickým fonetickým rysem interjekcí je rovněž *prodloužení samohlásek a souhlásek (el alargamiento de vocales y consonantes)*, velmi často z důvodu co nejlepšího napodobení daného zvuku (i když tato vlastnost není specifická pouze pro citoslovce, prodloužování se občas vyskytuje i ve vokativu či imperativu). Prodloužení je velice typické u onomatopoií, jako *sissssss*, *zummmmmmm*, nebo *bizzzzzzz*. Dochází k němu ale i u dalších druhů citoslovcí jako u *uff* či *puaff*. Grafická podoba těchto interjekcí je tedy velice variabilní (RAE, 2009, s. 2493).

3.4. Variace ve výslovnosti

Existuje určitá rozdílnost při vyslovování některých interjekcí. Tato variabilita se týká především změn v přízvuku, jehož pozice někdy význam u citoslovce mění. U některých příkladů naopak ne a jedná se pouze o variantu ve výslovnosti, která je typická pro určitou hispanofonní oblast (RAE, 2009, s. 2488).

⁶ „Forma citoslovcí nikdy fonologickou strukturu nenarušuje.“ (vlastní překlad)

Změna přízvuku se týká například interjekce *hala* (a její varianty *ala*). V evropské španělštině se používá jak ve významu apelativním, tak expresivním. A právě u tohoto slova alternuje pozice přízvuku, a to mezi /'ala/ a /a'la/- u této varianty dochází k protažení přízvučné samohlásky. První varianta se používá při významu pobídnutí k akci, druhá varianta vyjadřuje překvapení či údiv. Stejně v několika zemích alternuje i výslovnost u citoslovce *jope* a *jopé*, či u *anda*, které se vyslovuje /'anda/, /an'da/ a existuje i varianta /nda/. Interjekce *olé* se pak v evropské španělštině střídá s *ole*, v Latinské Americe převládá přízvukem označená varianta (RAE, 2009, s. 2488).

Ve Španělsku se můžeme setkat s výrazem *ajo* (často se objevuje ve zdvojené variantě *ajo, ajo*), který se řadí mezi onomatopoické citoslovce vyjadřující hrdelní zvuky, které vydávají děti kojeneckého věku. V latinskoamerické španělštině je daleko častější *ajó* či *agó* (v Bolívii), *agú* (Chile) a *angú* (střední Amerika). Všechny tyto varianty jsou rovněž velmi často používány v duplikované variantě. (RAE, 2009, s. 2490)

Když se přesuneme do hovorové španělštiny (*lengua familiar*), můžeme narazit na interjekci *ojalá*, s běžnou výslovností /'oxala/, kterou velké množství mluvčích, ať už v některých zónách evropské španělštiny, chilské a rioplatenské oblasti, vyslovuje jako /o'xala/. V některých oblastech kolem And se také vyskytuje varianta *ojalás* (RAE, 2009, s. 2489).

Dále zmíníme spojení *ahí va*, které se většinou vyslovuje /ai'ba/- což poněkud odporuje jeho psané formě – a méně často alternují výslovnosti /a'i'ba/, /'aiba/ a /a'iba/. Poslední uvedená varianta převažuje v určitých zónách středomořské španělštiny a laplatské oblasti. Tuto podkapitolu zakončíme interjekcí *por ahí*, které se v téže oblasti vyslovuje jako /'poṛai/. V dalších španělsky mluvících oblastech, které používají tento výraz, převládá /'poṛai/, který rovněž nekoresponduje s výslovností, kterou indikuje přízvuk nad /i/ (RAE, 2009, s. 2489).

4. Korpus

V této kapitole se seznámíme s korpusem, jelikož je stěžejní pro praktickou část této bakalářské práce. Blíže si pak přiblížíme konkrétně korpus Intercorp, se kterým budeme v praktické části pracovat. V této kapitole budeme vycházet především z informací z webových stránek Českého národního korpusu.

4.1. Jazykový korpus

„Jazykový korpus je rozsáhlý soubor autentických textů (psaných nebo mluvených) převedený do elektronické podoby v jednotném formátu tak, aby bylo možné v něm jednoduše vyhledávat různé jazykové jevy – zejména slova a slovní spojení (kolokace)“ (Cvrček – Richterová, 2022). Korpus můžeme od běžného textového archivu či databáze odlišit především tím, že bývá pečlivě sestaven s ohledem na výzkumný účel, například na reprezentaci současného mluveného nebo psaného jazyka nebo jeho část, jako jsou například publicistické texty. Korpus dokáže zachytit a zobrazit jazykové jevy v jejich přirozeném kontextu a umožňuje provádět jazykový výzkum založený na skutečných datech v rozsahu, který byl dříve považován za nemožný (Cvrček – Richterová, 2022).

Konkrétně Český národní korpus byl založen v roce 1994 za účelem vytváření a zpřístupňování rozsáhlých jazykových dat pro výuku a výzkum ve formě elektronických korpusů. V současné době máme díky němu přístup k více než třem miliardám slov uspořádaných v různých typech korpusů – ať už mluvených či psaných, synchronních či diachronních, nebo paralelních či jednojazyčných. Mezi jednojazyčné korpusy můžeme řadit například španělský korpus CREA (El Corpus de Referencia del Español Actual) a mezi paralelní pak právě Intercorp, který je klíčový pro vytvoření praktické části této bakalářské práce (Cvrček – Richterová, 2022).

4.2. InterCorp

Paralelní korpus InterCorp tvoří součást již zmiňovaného projektu Český národní korpus. Jedná se o výstup stejnojmenného projektu, který má za cíl vybudovat rozsáhlý paralelní synchronní korpus, který pokrývá co největší množství jazyků. Objem textů, počet jazyků či rozsah anotací, které obsahuje, se s vydáváním nových verzí postupně zvětšuje. Jedná se o projekt podporovaný Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, který je akademický a nevýdělečný (Cvrček – Richterová, 2022).

Korpus se skládá ze dvou částí. První je jádro, které je tvořeno převážně beletristickými texty, u kterých byly ručně prováděny korektury zarovnání⁷. Druhou část, kolekci, tvoří texty, které byly získané ve více jazycích a byly zpracované a zarovnané automaticky. Může tedy docházet k tomu, že si věty v konkordanci nebudou navzájem odpovídat. I z tohoto důvodu budeme při praktické části pracovat právě s beletristickým jádrem (Cvrček – Richterová, 2022).

⁷ Tímto termínem se rozumí zarovnání různě velkých úseků textu v originálním jazyce a jeho překladu. Toto zarovnání, minimálně na úrovni odstavců, tvoří základní předpoklad pro vytváření překladových paralelních korpusů. Ruční zarovnání přináší zpravidla nejlepší výsledky (Cvrček – Richterová, 2022).

II Praktická část

V teoretické části této práce jsme zkoumali základní charakteristiky citoslovcí, jako je jejich definice, klasifikace, či zvukové a grafické vlastnosti a zvláštnosti. Věnovali jsme se rozdělení citoslovcí na vlastní a nevlastní, a právě toto rozdělení bude nyní klíčové pro praktickou část. V té se budeme zabývat právě citoslovci vlastními. Jelikož nemohou plnit funkci jiného slovního druhu, bude jejich korpusová analýza lépe a jasněji proveditelná.

5. Metodologie

Praktická část bude vystavena na deseti španělských vlastních citoslovcích, které byly vybrány v průběhu teoretické části především s ohledem na četnost jejich výskytu v odborné literatuře, se kterou bylo pracováno. Jedná se o: *ah, ay, bah, ea, ejem, huy, ja, oh, ojalá, uf*. Cílem poté bude kontrastivní analýza s českými citoslovci s pomocí korpusu InterCorp, kde se pokusíme zjistit, jakým způsobem, a pokud vůbec, jsou španělská citoslovce překládána do jazyka českého. Pro lepší přiblížení jednotlivých interjekcí a lepší významovou analýzu připojíme definici převzatou z *Diccionario de la lengua española*.

Na základě těchto cílů a prostudované literatury, se kterou jsme pracovali v teoretické části, byly formulovány následující hypotézy:

Citoslovce jsou poměrně často opomíjeným slovním druhem, a proto by mohlo často docházet k jejich vypuštění v překladu. Vycházíme zde z knihy *Umění překladu*, podle které může dojít k situaci, kdy „*neumělý překladatel jde jen po významu věty v originálu. Přetlumočí jen slova významová a ochudí text o slova nebo stavební prvky, jejichž funkce je spíše estetická*“ (Levý, 2012, s. 138). Zároveň se domníváme, že budou pro jejich překlad nejčastěji volené české interjekce, k překladu pomocí jiných slovních druhů bude docházet jen zřídka.

U každé námi zkoumané interjekce se zaměříme na několik nejčtetnějších českých ekvivalentů, které budou v korpusu nalezeny, a u některých úryvků uvedeme podrobnější analýzu. U každé španělské interjekce bude rovněž uveden celkový počet vyhledaných záznamů a trvalý odkaz. U konkrétních příkladů z korpusu uvedeme jméno autora, originální název díla, místo a rok vydání, jméno překladatele, český název díla

a v poslední řadě kdy a kde bylo přeloženo. Naším cílem je podat komplexní přehled, a proto bude poté u každé interjekce použit opačný překlad – to znamená z jazyka českého do španělského. Tím zjistíme, jestli překladatelé českých textů do španělštiny používají pro překlad stejné interjekce jako ti španělští. Na závěr bude rovněž doplněna rekapitulace v podobě tabulky s nejčastějšími překlady. Zkoumané interjekce jsou řazeny abecedně.

Jak již bylo zmíněno, kontrastivní analýza bude probíhat v paralelním korpusu InterCrop (verze 16 z 12. 10. 2023, rozhraní KonText). Pro potřeby analýzy byl vytvořen španělsko-český subkorpus, jehož jádro je tvořeno fikcí. Toto omezení bylo zvoleno především proto, že právě ve fikci se dá očekávat vysoký výskyt interjekcí. V korpusu jsou zahrnuty pouze původní španělsky psané texty s ohledem na to, že překlady z třetích jazyků by mohly ovlivnit jazykový kontext, a tudíž i negativně ovlivnit výsledek analýzy. Směr překladu je ze španělštiny do češtiny. Korpus byl vytvořen 6. března 2024 a používán byl v období od 6. března do 14. dubna 2024. Má velikost 12 923 518 pozic.

Pro následující česko-španělskou analýzu byl rovněž vytvořen korpus, jehož jádro tvoří pouze původní česky psané texty z kategorie fikce. Tento korpus je o poznání menší a má velikost 2 890 228 pozic. Vytvořen byl 24. března 2024 a byl používán v období od 24. března do 14. dubna 2024.

Tabulka č.2: Abecední seznam citoslovcí, která jsou předmětem analýzy praktické části

Pořadí	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Interjekce	ah	ay	bah	ea	ejem	huy	ja	oh	ojalá	uf

6. Korpusová analýza

6.1. Ah

První námi analyzovaná interjekce je *ah*. Jak uvádí DLE, je to „*interjección usada para denotar pena, admiración, sorpresa o sentimientos similares*.“⁸ Tato definice je poměrně obecná, a proto interjekce může nabývat spoustu různých významů. Dále se zde také uvádí, že v Latinské Americe se toto citoslovce využívá při dotazování či vyslychání. Jedná se o interjekci hojně používanou, jelikož se v subkorpusu vyskytuje celkem 1431krát.⁹ Nejčastějším překladem je česká interjekce *ach*. Tímto způsobem byla přeložena 473krát, často rovněž za pomoci spojení *ach tak*, jak můžeme vidět v úryvku č. 2. Obecně vzato lze říci, že vyjadřuje povzdech, a to jak v pozitivním, tak i v negativním smyslu.

[1] ¡*Ah!*, por aquí, por aquí va – exclamó entonces – .

„*Ach, tamhle, tudy!*“ vykřikl po chvíli.

(Adolfo Gustavo Bécquer, *Leyendas*, Madrid, 1987; přeložil: Vít Urban, název překladu: *Hora duchů*, Praha, 1999)

[2] *Ah, entiendo, dijo Lola, y ambas tuvieron que admitir que tampoco portaban golosinas de esa clase.*

Ach tak, řekla Lola a obě musely přiznat, že nepřinesly ani dobroty tohoto typu.

(Roberto Bolaño, 2666, Barcelona, 2004; přeložila: Anežka Charvátová, název překladu: 2666, Praha, 2012)

Zajímavá je repetice u následujícího příkladu, která se rovněž projevila v překladu. Repetice u této interjekce nejsou příliš obvyklé.

[3] *Ah, ah, ah, ah, resuella Amalfitano mientras se ahoga como si tuviera un repentino ataque de asma.*

Ach, ach, ach, ach, zrychleně oddechuje Amalfitano a dusí se, jako by měl náhlý záchvat astmatu.

(Roberto Bolaño, 2666, Barcelona, 2004; přeložila: Anežka Charvátová, název překladu: 2666, Praha, 2012)

Druhý nepočtenější způsob překladu je *aha*. Subkorpus nabídl 210 výskytů. Z významového hlediska se používá pro vyjádření pochopení, významově podobné je mu již dříve zmiňované *ach tak*.

⁸ „citoslovce, která vyjadřuje smutek, obdiv, překvapení, a jiné podobné pocity“ (vlastní překlad)

⁹ trvalý odkaz: <https://www.korpus.cz/kontext/view?q=~M6IYES22sK4c>

[4] – *Ah, es por el lado literario que el asunto te interesa – exclamó, decepcionado, como si esa conexión devaluara mi curiosidad*–.

„*Aha*, takže ono tě to zajímá z literárního hlediska,“ zvolal zklamaně, jako by to spojení mou zvědavost znevážilo.

(Mario Vargas Llosa, *El hablador*, Barcelona, 1995; přeložila: Anežka Charvátová, název překladu: *Vypravěč*, Praha, 2003)

Dále se v překladu poměrně často vyskytuje *jo*, *no* a méně často i *hm*. Pokud je *ah* v tázací větě, mluvčí většinou vyjadřuje překvapení v reakci na předchozí informaci či konverzaci. Překládáno je pak mnoha různými způsoby, jako je například *fakt*, *ano*, *opravdu*. Tyto překlady dále ovlivňuje velice častá přítomnost příslovce *sí*:

[5] *En cierta forma todos tenemos millones de discos mágicos flotando o girando dentro del cerebro. –¿Ah, sí? – dijo Charly Cruz.*

V mozku nám vlastně jistým způsobem poletují a točí se miliony takových kouzelných koleček. „*Ano?*“ řekl Charly Cruz.

(Roberto Bolaño, 2666, Barcelona, 2004; přeložila: Anežka Charvátová, název překladu: 2666, Praha, 2012)

Nyní si přiblížíme několik situací, kde byla interjekce v překladu vypuštěna. Ze subkorpusu vyplývá, že k této situaci občas také dochází, nicméně nejedná se o situaci příliš častou. Zde je několik příkladů, kdy přítomnost citoslovce v českém překladu nebyla vůbec zohledněna:

[6] *Ah, y gracias por el homenaje.*

A díky za tu poctu.

(Mario Bendetti, *La borra del café*, Madrid, 1996; přeložil: Jan Mattuš, název překladu: *Čtení z kávy*, Brno, 2000)

[7] *Ah, no, Persio, no esta primavera noche y con este magnífico coñac.*

„*Ne, Persio, ne tuhle první noc a po tomhle skvělém koňaku.*“

(Julio Cortázar, *Los Premios*, místo vydání neuvedeno, 1960; přeložila: Blanka Stárková, název překladu: *Výherci*, Praha, 2007)

[8] *Ah, pero reconozco que de jóvenes lo pasábamos bien.*

Ale uznávám, že za mlada se nám dařilo dobře.

(Mario Bendetti, *La borra del café*, Madrid, 1996; přeložil: Jan Mattuš, název překladu: *Čtení z kávy*, Brno, 2000)

6.1.1. Typologie českých respondentů, jimž odpovídá španělská interjekce „ah“

V této podkapitole si představíme nejčastější české ekvivalenty námi zkoumané interjekce, kterými jsou podle předchozí analýzy „*ach, aha, jo, no*“ a podíváme se, zda se při překladu těchto citoslovcí z češtiny do španělštiny rovněž používá španělský protějšek *ah*.

Interjekce *ach* byla nejčastější citoslovcí, jež byla překládána jako španělské *ah*. Ve vytvořeném, česko-španělském subkorpusu, bylo *ach* jako *ah* přeloženo v 58 případech z 288.

[9] *Ach, děvče, tys tedy opravdu o ničem nevědělo!*

¡Ah, muchacha, así que tú no te has dado cuenta de nada!

(Karel Čapek, *Krakatit*, Praha, 1982; přeložila: Patricia Gonzalo de Jesús, název překladu: *La Krakatita*, Madrid, 2010)

O nejčastější způsob překladu této české interjekce se však nejedná, tím je *ay*, pomocí kterého byla přeložena téměř polovina výsledků. U *aha* je situace opačná, jelikož *ah* skutečně je nejčastějším ekvivalentem této interjekce.

[10] *Aha, vy jste se ptal na ženské.*

¡Ah, sí! Usted me preguntaba por mujeres!

(Karel Čapek, *Válka s mloky*, Praha, 1966; přeložili: Ana Falbrová, Ciro Elizondo, název překladu: *La guerra de las salamandras*, Barcelona, 1982)

Pouze ve dvou desítkách příkladů z pěti set bylo jako *ah* přeloženo *jo* a u *no* byly nalezeny pouze čtyři výskyty s tímto překladem. Obě tyto interjekce jsou tedy rovněž překládány daleko častěji jinak, například u *jo* je nejčastějším ekvivalentem *sí*.

6.2. Ay

Dále budeme analyzovat interjekci *ay*. DLE uvádí opět poměrně obecnou definici, specifikuje ji jako „*interjección para expresar muchos y muy diversos movimientos del ánimo, y más ordinariamente aflicción o dolor*“.¹⁰

Jedná se o interjekci poměrně frekventovanou. Počet výskytu ve vytvořeném subkorpusu je 712.¹¹ Jako český ekvivalent i u této interjekce jednoznačně převládá *ach*. Celkem ve 311 případech byl použit právě tento překlad. Nyní si uvedeme některé z příkladů:

[11] *¡Ay, Niño Dios bendito!*

Ach, můj milý božínku!

(Isabel Allende, *Hija de la fortuna*, místo vydání neuvedeno, 1999; přeložila: Monika Baďurová, název překladu: *Dcera štěstěny*, Praha, 2004)

[12] *Ay mijo, si no fuera por la cortisona yo no sé qué haría.*

Ach, hošíčku, nebýt toho kortizonu, tak nevím, co bych si počala.

(Mario Benedetti, *Gracias por el fuego*, Montevideo, 1965; přeložila: Libuše Prokopová, název překladu: *Díky za oheň*, Praha, 1986)

[13] *¡Ay, pobrecita!*

Ach, chudinka moje malá.

(Camilo José Cela, *La Colmena*, Madrid, 1999; přeložila: Alena Ondrušková, název překladu: *Úl*, Praha, 1968)

Jak můžeme vidět, v těchto případech interjekce *ay* vyjadřuje určitý povzdech. Pomáhá tedy mluvčímu vyjádřit jeho duševní rozpoložení ohledně dané situace, a plní tedy expresivní funkci. Ostatně to jsme již zmiňovali v kapitole 2.2.2., která je věnována právě expresivním citoslovcím. Podle Černého (2008) je právě *ay* jednou z nejčastějších interjekcí řadících se do této skupiny.

Mezi další časté překlady patří *ale*, které bylo použito ve 101 případech. Na rozdíl od *ach*, které převážně zachovávalo pozici ve větě stejnou jako u původního, španělského textu, *ale* pozici svého španělského protějšku velice často mění, jako můžeme vidět v příkladu č. 14. Zároveň v mnoha případech ztrácí negativní hodnotu a vyjadřuje spíše povzbuzení, viz příklad č. 15 a č. 16. Dalším z významů může být například nedůvěra, kterou můžeme vidět v posledním příkladu z této sekce.

¹⁰ „citoslovce používaná pro vyjádření spousty různých duševních rozpoložení, nejčastěji pak smutku nebo bolesti.“ (vlastní překlad)

¹¹ trvalý odkaz: <https://www.korpus.cz/kontext/view?q=~QSOmA2UQSogs>

[14] *¡Ay, mujer, qué inocente es usted!*

Vy jste ale naivní.

(Isabel Allende, Paula, Barcelona, 1994; přeložila: Anežka Charvátová, název překladu: Paula, Praha, 1998)

[15] *Ay hermanito, cómo dices pendejadas.*

Ale brácho, přestaň kecat nesmysly.

(Guillermo Arriga, Amores perros, místo vydání neuvedeno, 2009; přeložila: Šárka Holišová, název překladu: Psi lásky, Praha, 2009)

[16] *Ay, Klaus, qué ingenuo eres.*

Ale no tak, Klausí, ty jsi teda naivní.

(Roberto Bolaño, 2666, Barcelona, 2004; přeložila: Anežka Charvátová, název překladu: 2666, Praha, 2012)

[17] *Ay, mana, ¿y cómo estás tan segura con eso del cuchillo? - dijo María.*

„Ale jdi ty, jak si můžeš bejt tou kudlou tak jistá?“ řekla María.

(Roberto Bolaño, Los detectives salvajes, Barcelona, 1998; přeložila: Anežka Charvátová, název překladu: Divocí detektivové, Praha, 2008)

Třetím nejčtenějším způsobem překladu je *au*. Jedná se o celkem 42 příkladů a v tomto případě můžeme jasně vidět spojení s fyzickou bolestí, která se právě touto interjekcí v češtině vyjadřuje. U příkladu č. 18 dále stojí za zmínku výskyt repetic, sloužící pro zdůraznění emoce, v tomto případě velké bolesti, která se však v českém překladu již nezachovala.

[18] *Ay, ay, ay, me duele la cabeza.*

Au, bolí mě hlava.

(Mayra Montero, Como un mensajero tuyo; přeložil: Petr Zavadil, název překladu: Jako tvůj posel, Praha, 2002)

[19] *¡Ay, qué daño me haces!*

Au, vždyť to bolí!

(Camilo José Cela, La Colmena, Madrid, 1999; přeložila: Alena Ondroušová, název překladu: Úl, Praha, 1968)

Dále se v subkorpusu vyskytovalo i několik dalších ekvivalentů, spousta z nich se vyskytovala pouze v jednotkách případů, nicméně mezi ty o něco čtenější můžeme ještě řadit například *jeminánku* (30 výskytů, ovšem všechny jsou ze stejného díla), *běda* (27 výskytů), *probaha* (10 výskytů), *panebože* (9), *ouvej* (7), *jejda* (7), či *och* (3).

Nyní uvedeme několik příkladů, u kterých došlo k úplnému vypuštění překladu:

[20] *Creo que lo que hice es pecado... Padre, no sé cómo comenzar. Creo que lo que hice es pecado... - ¿De la carne, hija? - ¡Ay! La carne está seca, padre, pero el espíritu no. Me atormenta el demonio.*

„Myslím, že to, co jsem udělala, je hřích.“ „Hřích těla, dcero?“ „Tělo je vyschlé, otče, ale duch ne. Mě trýzní ďábel.“

(Isabel Allende, *Casa de los espíritus*, místo vydání neuvedeno, 1982; přeložila: Hana Posseltová-Ledererová, název překladu: *Dům duchů*, Praha, 2002)

V tomto úryvku byla interjekce *ay* v českém překladu vynechána úplně. Ani v širším kontextu nedochází k žádné formě nahrazení, či použití jiného prostředku pro vyjádření povzdechu mluvčí. Dá se předpokládat, že důraz se přenesl na spojku „*ale*“, která může funkci této interjekce alespoň částečně nahradit. Situace v úryvku č. 21 už se trochu liší, neboť tato výpověď je o poznání více citově zabarvená a absence této interjekce není tolik výrazná. Obecně se však dá říci, že k vypuštění překladu u této interjekce moc často nedochází.

[21] [...] *¡Barnés! Eso es, Barnés, Joaquín Barnés, me parece que era Joaquín, Mario, seguro, ¡qué gusto, ay qué peso se ha quitado de encima!*

[...] *Barnés! ano, jmenoval se Barnés, jsem si skoro jista, a křestním jménem Joaquín, určitě, konečně jsem si vzpomněla, Mario, je mi najednou, jako by ze mne spadla veliká tíha.*

(Miguel Delibes, *Cinco horas con Mario*, místo vydání neuvedeno, 1966; přeložila: Jana Novotná, název překladu: *Pět hodin s Mariem*, Praha, 1986)

Dále bych ještě ráda okrajově zmínila existenci spojení *ay de*, které se, následováno podstatným jménem či zájmenem, podle DLE využívá k vyjádření smutku, strachu, lítosti či hrozby. Můžeme tedy vyhodnotit, že toto spojení nabývá o něco silnější negativní význam než samotné *ay*. Co se překladů tohoto spojení týče, výrazně převládá *běda* (které je případně doplněno o *ach*), které už samo o sobě potvrzuje negativní hodnotu této interjekce.¹²

[22] *¡Ay de mí!*

Ach běda!

(Alejo Carpentier, *Los pasos perdidos*, Barcelona, 1972; přeložil: Eduard Hodoušek, název překladu: *Ztracené roky*, Praha, 1979)

¹² trvalý odkaz: <https://www.korpus.cz/kontext/view?q=~r6wmqacq4yyQ>

[23] *Ay de ti si le pegas, ay de ti si te vas con otras mujeres.*

Běda, jestli ji budeš bít nebo ji budeš běhat za jinými

(Mario Vargas Llosa, *La casa verde*, Buenos Aires, 2002; přeložil: Vladimír Medek, název překladu: *Zelený dům*, Praha, 2005)

6.2.1. Typologie českých respondentů, jimž odpovídá španělská interjekce „ay“

V této podkapitole si opět přiblížíme nejčastější české ekvivalenty námi zkoumané interjekce, kterými jsou „*ach, ale, au, běda*“, a zda jsou překládány pomocí *ay*.

Začneme s tím úplně nejčastějším překladem, kterým je *ach*. Ve vytvořeném subkorpusu bylo jako *ay* přeloženo ve 113 případech z celkových 288 nálezů, a tudíž tato varianta silně převládá, což už bylo okrajově zmíněno v podkapitole 6.1.1. Nalézt jej můžeme například v:

[24] *Ach bože, kdybych já byl zdrav!*

Ay, Dios mío, ¿si al menos tuviera salud!

(Karel Čapek, *Knihy apokryfů*, Praha, 1962; přeložila: Ana Orozco de Falbr, název překladu: *Apócrifos*, Praha, 1992)

V případě *ale* je situace spíše opačná, a to především z toho důvodu, že *ale* plní především funkci spojky (Štícha, 2013, s.527) a ve funkci interjekce (konkrétně se jedná o interjekci nevlastní, o kterých pojednává kapitola 2.1.2.) se proto vyskytuje méně často. Právě proto drtivě převládá překlad pomocí španělského ekvivalentu *pero*. I přesto se v subkorpusu pár překladů pomocí *ay* nachází, viz příklad č. 25.

[25], „*Ale jdu k vám, matičko, do Budějovic k regimentu,*“ odpověděl Švejk, „*do tej války.*“

Ay, abuelita! Voy a Budweis – contestó Švejk –, regimiento, a la guerra.

(Jaroslav Hašek, *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války*, Praha, 1996; přeložila: Alfonsina Janés Nadal, název překladu: *Las aventuras del valeroso soldado Schwejk*, Barcelona, 1980)

Co se týče *au*, v korpusu je počet výskytů 12 a u sedmi z nich byla k překladu použita interjekce *ay*, a *běda* bylo tímto způsobem přeloženo v 8 nálezech z 8.

Dá se tedy konstatovat, že kromě *ale*, u kterého se však výjimka dá očekávat, překlady z češtiny do španělštiny souhlasí s těmi, které jsme našli u překladů v opačném směru.

6.3. Bah

Nyní přejdeme k analýze citoslovce *bah*. Na základě definice z DLE se jedná o interjekci, která se používá pro vyjádření lhostejnosti či opovržení. Je tedy obvykle spojována s negativními pocity. V daném korpusu je počet výskytů 181.¹³

Nejčastějším typem překladu je *ale*, případně varianta *ale co* či *ale no tak*. Ve všech těchto případech převládá snaha mluvčího vyjádřit lhostejnost. Za zmínku rovněž stojí repetice v příkladu č. 28, která se promítla i do českého překladu, což nebývá vždy zvykem (viz úryvek č. 18 v předchozí podkapitole). V jedenácti výskytech došlo i k překladu pomocí *ále*, rovněž vyjadřující nezaujatost. To můžeme vidět v překladu č. 29.

[26] ¡**Bah!** – *exclamó, volviendo a recostar su hermosa cabeza sobre la almohada de raso azul del lecho.*

„Ale co!” pronesla nahlas a opět zvrátila krásnou hlavu na modrou saténovou podušku.

(Gustavo Adolfo Bécquer, *Leyendas*, Madrid, 1987; přeložil: Vít Urban, název překladu: *Hora duchů*, Praha, 1999)

[27] **Bah**, no seas tonto, le había dicho el Pancras, quién se va a estar acordando de ese camión, llévale tus papeles nomás.

Ale no tak, nebud' labut', řekl mu tehda Pancras, kdo si vzpomene na nějaký nákladčák, přines papíry a hotovo.

(Mario Vargas Llosa, *Conversación en la catedral*, Barcelona, 1987; přeložila: Anežka Charvátová, název překladu: *Rozhovor u Katedrály*, Praha, 2021)

[28] ¡**Bah**, bah, bah!

„Ale, ale, ale!

(Miguel de Unamuno, *Nada menos que todo un hombre*, místo a rok vydání neuveden; přeložil: Zdeněk Šmíd, název překladu: *Celý muž*, 2007, Praha)

[29] **Bah**, no es nada.

„Ále, to nestojí za řeč.“

(Julio Cortázar, *Los premios*, místo vydání neuvedeno, 1960; přeložila: Blanka Stárková, název překladu: *Výherci*, Praha, 2007)

¹³ trvalý odkaz: <https://www.korpus.cz/kontext/view?q=~82oM2AGsuIOu>

Mezi další poměrně časté překlady patří *hm*, které nabývá hodnotu spíše neutrální. Negativní podtón se zde zcela vytrácí.

[30] *Bah*, *las lisonjas de siempre, las que cualquier trujillista menos leído hubiera dicho.*

Hm, obvyklé lichotky, které by řekl kterýkoli méně sečtělý trujillovec.

(Mario Vargas Losa, *La fiesta del chivo*, Madrid, 2000; přeložil: Petr Zavadil, název překladu: *Kozlova slavnost*, Praha, 2006)

[31] *Bah*, *no es tan malo perder lom alo.*

Hm, to není tak zlé, ztratit to, co je špatné.

(Augusto Roa Bastos, *Yo el supremo*, Barcelona, 2001; přeložil: Josef Forbelský, název překladu: *Já nejvyšší*, Praha, 1982)

Lhostejnost a opovržení, které nese tato interjekce, byly také poměrně dobře a frekventovaně vyjádřeny pomocí překladů *no a co*, *no tak*, *no a*, a podobně. Dále se mezi překlady párkrát objevilo i *pche*, které má z dosavadně zmíněných překladů negativní význam rozhodně nejsilnější.

Nyní se podíváme na několik příkladů bez přímého ekvivalentu. Například v úryvku č. 32 se sice *bah* do přímé řeči nepromítlo, nicméně je jeho význam transponován do slovesa „odfrknout“. Když se podíváme na úryvek č. 33, můžeme vidět, že je interjekce vynechána úplně. Je možné, že vzhledem k tomu, že samotná věta má silný negativní podtón, překladatel nepovažoval za klíčové tuto interjekci překládat.

[32] *¡Bah*, *yo prefiero respirar el oxígeno y el hidrógeno en las dosis que manda el Señor. Mis alquimias son mucho menos sutiles que las de ustedes; a mí lo único que me interesa es la piedra filosofal.*

„Já radši dýchám kyslík i vodík v dávkách, které nám určil Bůh,“ odfrkl Gregorovius. „Moje alchymie zdaleka není tak rafinovaná jako vaše; zajímá mě jedině kámen mudrců.“

(Julio Cortázar, *Rayuela*, Buenos Aires, 1963; přeložil: Vladimír Medek, název překladu: *Nebe, peklo, ráj*, Praha, 2001)

[33] *Y si fondeo, bah, tanto da.*

A i kdyby, co na tom.

(Horacio Quiroga, *Cuentos*, místo vydání neuvedeno, 2007; přeložil: Jiří Rausch, název překladu: *Návrat anakondy*, Praha, 1978)

6.3.1. Typologie českých respondentů, jimž odpovídá španělská interjekce „bah“

Podle korpusové analýzy v předchozí podkapitole jsme zjistili, že mezi nejčastější překlady citoslovce *bah* se řadí *ale*, *hm*, *no*, *pche* či *ále*. Nyní prozkoumáme, jak často se pro překlad těchto českých interjekcí používá právě jejich španělský protějšek *bah*. *Ale* bylo pomocí *bah* v subkorpusu přeloženo pouze jednou (viz příklad č. 34). Stejný výsledek se objevil i v případě *ále*, *pche* i *no* (číslo 35). *Hm* takto nebylo přeloženo ani jednou. Po hlubší analýze v česko-španělském subkorpusu vyplynulo, že *bah* bylo v překladu české fikce použito pouze v necelých dvou desítkách případů. Jedná se tedy o interjekci, která se při překladu české fikce používá zřídka, a je proto těžké přesně určit, zda pro ni odpovídají překlady z předchozí podkapitoly. V česko-španělském subkorpusu bylo *bah* častěji použito například pro překlad *ech*, nebo *ba*.

[34] „Ale nemám,“ hájil se Švejka, „bůh mě chraň, abych já chtěl někoho k někomu přirovnávat.“

¡Bah! – se defendió Švejka-. Dios me libre de comparar a nadie con nadie.

(Jaroslav Hašek, *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války*, Praha, 1996; přeložila: Alfonsina Janés Nadal, název překladu: *Las aventuras del valeroso soldado Schwejk*, Barcelona, 1980)

[35] *Tak budu s Limanama, no.*

Pues nos quedamos con los Liman, bah.

(Jáchym Topol, *Noční práce*, Praha, 2001; přeložil: Kepa Luis Uharte Mendicoa, název překladu: *Misiones nocturnas*, Madrid, 2007)

6.4. Ea

Další analyzovanou interjekcí je *ea*. DLE ji definuje jako „*interjección usada para denotar alguna resolución de la voluntad, o para animar, estimular o excitar*“.¹⁴ V subkorpusu byla vyhledána desetkrát.¹⁵ Ve vyhledaných úryvcích se významy liší podle spojení, které bylo k překladu použito. V případě překladu pomocí výrazů *hej*, *hybaj*, *no tak*, jako v úryvcích č. 36 a č. 37, se jedná právě o povzbuzení či vyburcování. V případě *tak* v příkladu č. 38 jde spíše o okomentování nějaké vnitřní vůle.

[36] [...] *¡Ea, judíos, a enfardelar!*“ [...]

[...] „*Hej, židi, koukejte balit!*“ [...]

(Alejo Carpentier, *El arpa y la sombra*, Madrid, 1979; přeložil: Eduard Hodoušek, název překladu: *Harfa a stín*, Praha, 1984)

¹⁴ „citoslovce, která se používá pro vyjádření nějakého rozhodnutí vůle nebo úmyslu, povzbuzení či vyburcování“ (vlastní překlad)

¹⁵ trvalý odkaz: <https://www.korpus.cz/kontext/view?q=~0ss4EyQWcosE>

[37] ¡*Ea, arriba!*

„*Hybaj, vstávej!*“

(José Jiménez Lozano, *El Mudejarillo*, Barcelona, 2007; přeložila: Jana Novotná, název překladu: *Jan od Kříže*, Praha, 1998)

[38] *Lo tiré también a la papelera, ea. [...]*

Taky jsem to vyhodil do koše, tak.

(Javier Marías, *Mañana en la batalla piensa en mí*, místo vydání neuvedeno, 1994; přeložila: Marie Jungmannová, název překladu: *Vzpomínej na mě zítra při bitvě*, Praha, 1999)

V subkorpusu se rovněž vyskytují nálezy bez přímého ekvivalentu, nicméně tato situace není příliš běžná. Jde například o úryvek č. 39, kde přítomnost interjekce nebyla zohledněna vůbec. Věta je už sama o sobě dost negativně zabarvená a její vynechání význam v takové míře neovlivňuje, především díky přítomnosti „*už*“, pomocí kterého věta získává potřebný důraz.

[39] ¡*Ea basta ya, deslenguado palabrero!*

Přestaň s tím už, upovídaný mluvko!

(Augusto Roa Bastos, *Yo el supremo*, Barcelona, 2001; přeložil: Josef Forbelský, název překladu: *Já nejvyšší*, Praha, 1982)

6.4.1. Typologie českých respondentů, jimž odpovídá španělská interjekce „*ea*“

Nálezů ve španělském subkorpusu bylo poměrně málo a stejná situace nastala i v případě hledání, zda jsou výsledky naší analýzy z předchozí kapitoly platné pro španělské překlady české fikce. Interjekce *ea* se v korpusu vyskytuje pouze 14krát. I přesto byl při jednom překladu slova *tak* a dvou překladech *hey* použit právě ekvivalent ve formě *ea*, jak můžeme vidět na dvou níže uvedených příkladech. Jinak byla tato citoslovce využita například pro překlad sloves v rozkazovacím způsobu, jako je *na* či *hle*.

[40] *Hey, rup – roztočím žernov a pošlu ho do temnot.*

Ea, ahí va: hago girar la muela y la envío a las tinieblas.

(Miloš Urban, *Hastrman – zelený román*, Praha, 2001; přeložil: Kepa Uharte, název překladu: *El mago del agua*, Barcelona, 2008)

[41] „*Tak tedy hop,*“ řekl při druhém chodu, [...]

– *Bueno, ea – dijo en la sekunda ronda- [...]*

(Jaroslav Hašek, *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války*, Praha, 1996; přeložila: Alfonsina Janés Nadal, název překladu: *Las aventuras del valeroso soldado Schwejk*, Barcelona, 1980)

Jako u analýzy předchozí interjekce *bah*, i zde je z důvodu malého množství výskytů poměrně těžké určit, zda námi nalezené české překlady odpovídají i při vytváření španělských překladů českých textů.

6.5. Ejem

Interjekce *ejem* se rovněž řadí mezi ne tolik časté. V subkorpusu je počet jejích výskytů 22.¹⁶ DLE uvádí, že se jedná o interjekci, která se používá pro upoutání pozornosti nebo přerušování diskuze. Výsledky korpusové analýzy jsou v tomto případě naprosto jasné, ve všech případech došlo k přeložení za pomoci českého ekvivalentu této interjekce, kterým je *ehm*. Za pozornost rozhodně stojí repetice v úryvku č. 42, která je zachována i v českém překladu, což, jak už bylo jednou v této práci zmíněno, není vždy samozřejmostí. K zajímavé situaci pak dochází u překladu v úryvku č. 43, kdy nám opět dochází k repetici. V originálním textu se však jedná o dvě různé interjekce a v překladu byla původní interjekce *hmm* přeložena stejně jako námi zkoumaná interjekce, tedy za použití *ehm*.

[42] *Ejem, ejem. ¿Nos sentamos más atrás?*

„*Ehm, ehm. Nasedneme si víc dozadu?*“

(Juan Marsé, Rabos de lagartija, místo vydání neuvedeno, 2000; přeložila: Marie Jungmannová, název překladu: Ještěřčí ocásky, Praha, 2007)

[43] *Me gustaría averiguar algo, ejem, hmm, hmm – se aclara la garganta Pantaleón Pantoja – , si fuera posible.*

„*Rád bych se na něco zeptal, ehm, ehm,*“ *odkašle si Pantaleón Pantoja, „pokud by to bylo možné.“*

(Mario Vargas Llosa, Pantaleón y las visitadoras, Barcelona, 1973; přeložil: Vladimír Medek, název překladu: Pantaleón a jeho ženská rota, Praha, 1994)

V případě nálezů této interjekce v korpusu ani jednou nedošlo k jejímu vynechání v překladu.

¹⁶ trvalý odkaz: <https://www.korpus.cz/kontext/view?q=~NmWuA2mQKAGQ>

6.5.1. Typologie českých respondentů, jimž odpovídá španělská interjekce „ejem“

Po velice jednoznačné analýze v předchozí podkapitole můžeme očekávat podobně jasné výsledky i v této části. Ve všech výskytech v česko-španělském subkorpusu bylo české *ehm* přeloženo jako *ejem*.

[44] *Před něčím takovým, to je prostě neúcta k zděděnému řádu, to je – ehm, jenom podvratná činnost.*

*Venir ahora con cosa semejante es, sencillamente, una falta de respeto al orden heredado, o sea... **ejem**... un acto de rebelión.*

(Karel Čapek, *Knihy apokryfů*, Praha, 1962; přeložila: Ana Orozco de Falbr, název překladu: *Apócrifos*, Praha, 1992)

6.6. Huy

„Interjección usada para denotar dolor físico agudo, vergüenza o asombro.“¹⁷

Právě takto je *huy* definováno podle DLE. V souvislosti s touto interjekcí je ve slovníku rovněž zmiňována častější varianta *uy*, a z tohoto důvodu se na ni v této korpusové analýze rovněž zaměříme a porovnáme způsoby překladu.

Nejdříve se podíváme na korpusovou analýzu právě interjekce *huy*. Ve španělsko-českém korpusu se nachází 32 výskytů.¹⁸ V subkorpusu převládají významy týkající se údivu. Jako nejčastější překladové ekvivalenty se objevují *ale* a *jéje*, které můžeme vidět v prvních dvou úryvcích uvedených níže. Dále se v subkorpusu rovněž objevují výrazy jako *ach* nebo *uf*. Mezi ty zajímavější překlady pak patří například české interjekce vyjadřující znechucení, kterými jsou *fuj* a *ble*, nebo další interjekce s negativním významem, kterou je *pche*. V některých úryvcích došlo rovněž k vypuštění překladu, jako je tomu u čísla 47. V tomto případě však byla interjekce do českého překladu převedena tím, že se změnil způsob věty – z oznamovacího na zvolací.

[45] *Huy, hija, en pelotas estoy bien.*

Ale klid, holčičko, zvládnou to i bez košile.

(Maruja Torres, *Mientras vivimos*, Barcelona, 2004; přeložil: Radovan Beneš, název překladu: *Dokud jsme naživu*, Praha, 2004)

¹⁷ „Interjekce využívaná pro vyjádření akutní fyzické bolesti, studu nebo údivu.“ (vlastní překlad)

¹⁸ trvalý odkaz: <https://www.korpus.cz/kontext/view?q=~gAAWSi8Mua2g>

[46] *Hay algunas personas que tienen muy mal carácter, verdad, usted? ¡Huy! ¡Le hay algunos que tienen el demonio en la sangre! [...]*

„Některý lidi mívají moc špatnou povahu, řekněte.“ „**Jéje**. Někteří jako by měli zrovna ďábla v krvi! [...]

(Camilo José Cela, *La Colmena*, Madrid, 1999; přeložila: Alena Ondrušková, název překladu: *Úl*, Praha, 1968)

[47] *Huy, si parece un adefesio.*

„Vypadá jako strašidlo!“

(Maruja Torres, *Mientras vivimos*, Barcelona, 2004; přeložil: Radovan Beneš, název překladu: *Dokud jsme naživu*, Praha, 2004)

Nyní se v analýze zaměříme na častější verzi námi zkoumané interjekce, kterou je *uy*. I v subkorpusu je počet nálezů vyšší, celkem se zde nachází 59krát.¹⁹ Způsob překladu je poměrně rozličný. Objevují se zde varianty jako u *huy*, nicméně nejčastější forma překladu této interjekce je rozhodně *juj*, či obdobná varianta *júj/jú*. Mimo spousty dalších stojí rozhodně za zmínku ekvivalenty, které jsou spojené s náboženstvím, jako je *Kristova noho* a *bože můj*.

[48] *Uy, qué gustosa.*

Juj, ta je výborná.

(Mario Vargas Llosa, *Pantaleón y las visitadoras*, Barcelona, 1973; přeložil: Vladimír Medek, název překladu: *Pantaleón a jeho ženská rota*, Praha, 1944)

[49] *Uy Dios qué cuarto de baño, qué inodoro, mama mía.*

Kristova noho, to je koupelna, a ten záchod, mamma mia!

(Julio Cortázar, *Los premios*, místo vydání neuvedeno, 1960; přeložila: Blanka Stárková, název překladu: *Výherci*, Praha, 2007)

Zajímavým aspektem je rovněž časté použití repetice, která se v českém překladu dokonce vyskytuje i v případě, že v originálním textu je interjekce uvedena pouze jednou:

[50] *Uy, A Doll's House, de pirujas, y lo aventó con estilo, como si fuera un frisbee.*

Ojjoj, *A Doll's House*, knížka o děvčátech, a stylově, jako by měl v ruce létající talíř, ji vyhodil ven.

(Álvaro Enrigue, *Hipotermia*, Barcelona, 2005; přeložil: Michal Brabec, název překladu: *Podchlazení*, Praha, 2014)

¹⁹ trvalý odkaz: <https://www.korpus.cz/kontext/view?q=~Mkeo22GQ8KSW>

6.6.1. Typologie českých respondentů, jimž odpovídá španělská interjekce „huy“

Nyní si opět přiblížíme, zda se při překladu českých interjekcí *ale*, *jéje*, *ach* a *uf* využívá španělské citoslovce *huy*. Ta se v česko-španělském subkorpusu vyskytuje celkem 8krát.

Vzhledem k tomu, že *ale* se primárně nevyužívá jako citoslovce (jak jsme již zmiňovali v podkapitole 6.2.1.), není v česko-španělském korpusu přeloženo pomocí *huy* ani jednou. Stejný nulový výskyt se týká i citoslovcí *jéje* a *uf*. *Ach* s tímto překladem se pak v korpusu vyskytuje jednou:

[51] *Ach, ten než se uklidnil!*

¡Huy, ése, tardará en calmarse!

(Bohumil Hrabal, *Pábitelé*, Praha, 1993; přeložili: Eva Kruntorádová, Núria Mirabet, název překladu: *Los palabristas*, Barcelona, 1996)

Varianta *uy* je, stejně jako jsme zjistili z analýzy v předchozí podkapitole, použita pro překlad českého *je*, nicméně se daleko častěji používá při vyjádření povzdechů jako je *óch*, *ach* a úplně nejčastěji *uch*, viz úryvek číslo 53.

[52] *Jé, soudruhu, řekl Líman.*

Uy, camarada, dijo Liman.

(Jáchym Topol, *Noční práce*, Praha, 2001; přeložil: Kepa Luis Uharte Mendicoa, název překladu: *Misiones nocturnas*, Madrid, 2007)

[53] *Uch! řekl ještě jednou*

¡Uy!, volvió a decir.

(Jáchym Topol, *Noční práce*, Praha, 2001; přeložil: Kepa Luis Uharte Mendicoa, název překladu: *Misiones nocturnas*, Madrid, 2007)

6.7. Ja

V analýze budeme nyní pokračovat s citoslovcem *ja*. Podle DLE se jedná o interjekci používanou pro vyjádření smíchu, posměchu, či nedůvěry. Počet výskytů v subkorpusu je 106.²⁰ U této interjekce je, více než u těch ostatních námi doposud zkoumaných, velice časté použití repetice. Ta se dokonce vyskytuje častěji, než pouze samotné *ja*. Jedná se o repetici dvojitou v podobě *jaja*, či trojitou *jajaja*.

V tomto případě je korpusová analýza poměrně jednoznačná. V 72 případech došlo k přeložení za pomoci české interjekce *cha*. Jak již bylo zmíněno, typická je u této citoslovce repetice, jako je tomu v úryvku č. 54. K zajímavé situaci dochází u příkladu č. 55, kde došlo k nahrazení jednoho *ja* pomocí českého *jeminánku*. Repetice se rovněž prakticky vždy projeví i v českém překladu.

[54] ¡Ja! ¡Ja! ¡Ja! se reía y chocaba el vaso contra la botella de vidrio.

Cha cha cha, smál se a přitukával si sklenicí o láhev.

(Francisco Coloane, Tierra del Fuego, místo vydání neuvedeno, 1956; přeložila: Jana Stuchlíková, název překladu: Ohňová země, Praha, 2003)

[55] ¡Ja!, ¡ja!, ¡ja! Bonito fuera que ya te tuviéramos hasta celoso.

Jeminánku, cha, cha! To by tak ještě scházelo, abychom tě museli mít za starého žárlivce!

(Gustavo Adolfo Bécquer, Leyendas, Madrid, 1987; přeložil: Vít Urban, název překladu: Hora duchů, Praha, 1999)

I tak se však najdou případy, kdy se *ja* objeví ve větě pouze jednou, což můžeme vidět na příkladu č. 56. A právě tento úryvek je zajímavý i z významového hlediska. V předchozích příkladech nelze s jistotou určit, zda se jedná o smích upřímný či s jistým množstvím ironie, na rozdíl od toho následujícího, který jasně vyjadřuje posměch a má tedy negativní podtón. Právě repetice tedy může u této interjekce ovlivňovat význam, protože i u dalších výskytů v subkorpusu bez repetice byl význam především negativní a posměšný. Nejedná se však o velice častý jev, protože převážné množství příkladů se opravdu vyskytuje v repetici.

²⁰ trvalý odkaz: <https://www.korpus.cz/kontext/view?q=~66qY8uowuOCA>

[56] *¡Ja! Ese señor no era íntegro por serlo sino para gozarse echándonos en cara a los demás que no lo éramos.*

Cha! Ten člověk nebyl tak dobrý, ale dělal se jen takový před námi, aby nám mohl lépe vyčítat všechny naše chyby.

(Miguel Delibes, *Cinco horas con Mario*, místo vydání neuvedeno, 1966; přeložila: Jana Novotná, název překladu: *Pět hodin s Mariem*, Praha, 1986)

Další forma překladu samostatně stojícího *ja* je *chá*, které je zajímavé především pro to, že spíše než smích či výsměch vyjadřuje vítězné gesto či pocit převahy, jako je tomu v následujícím úryvku:

[57] *Por Dios, si hasta en los senos de mi madre percibí señas de canibalismo y urgí a los amantes a que se mordieran al besarse, anden, muérdanse, bestezuelas, cómanse entre sí: muérdanse... ¡ja!*

Můj ty Bože, vždyť dokonce i na matčiných prsech jsem postřehl známky kanibalismu a nutil jsem milence, aby se při líbání kousali, no tak, kousejte se, zvířátka, sežerte jeden druhého: kousejte se... chá!

(Carlos Fuentes, *Gringo viejo*, México, Madrid, 1985; přeložil: Vladimír Medek, název překladu: *Starý gringo*, Praha, 2005)

Dále můžeme v subkorpusu najít ekvivalent *haha*, který významově prakticky odpovídá předchozímu *chacha*, nicméně tento způsob překladu zdaleka není tak častý, jako právě již zmiňované *chacha*.

[58] *Si huele a queso parmesano, mejor, ¡ja ja.*

Jestli voní po parmezánu, tím líp, haha.

(Mario Vargas Llosa, *Cinco esquinas*, Barcelona, 2016; přeložila: Anežka Charvátová, název překladu: *Pětinároží*, Praha, 2019)

Jiné varianty, než již zmiňované *cha* a *ha*, se v subkorpusu příliš nevyskytují. Jako výjimka v překladu může posloužit například *hurá*, *jasně* či *pche*, pomocí kterého se nám opět přenáší posměšný negativní význam, jak můžeme vidět v následujícím úryvku:

[59] *¡Ja ja! – prorrumpió la mujer, señalado a Queta, haciendo una morisqueta a Cayo Mierda.*

Pche! vybuchla žena, ukazovala na Queto a šklebila se na Cayo Hovňouse.

(Mario Vargas Llosa, *Conversación en la catedral*, Barcelona, 1987; přeložila: Anežka Charvátová, *Rozhovor u Katedrály*, Praha, 2021)

U této interjekce ani jednou nedošlo k vynechání v překladu.

6.7.1. Typologie českých respondentů, jimž odpovídá španělská interjekce „ja“

Nyní se podíváme na to, jestli se české interjekce *cha* a *ha* překládají do španělštiny pomocí *ja*. V případě první zmiňované citoslovce je výsledek více než jasný. Ve všech 62 nálezech byla přeložena pomocí *ja*. *Ha* je na tom prakticky stejně a rovněž je v vždy přeloženo pomocí *ja*, viz úryvek č. 61.

[60] *Cha chá, vykřik Polka, vyšlápnu každičkej kopec!*

Ja ja, gritó Polka, ¡por el monte a toda pastilla!

(Jáchym Topol, *Noční práce*, Praha, 2001; přeložil: Kepa Luis Uharte Mendicoa, název překladu: *Misiones nocturnas*, Madrid, 2007)

[61] *Já sám bych to tak rád viděl- vás před soudem- ha ha.*

Yo mismo preferiría verlo a usted delante de un tribunal, ¡ja, ja!

(Miloč Urban, *Lord Mord*, Praha, 2008; přeložil: Kepa Uharte, název překladu: *Lord Mord*, Barcelona, 2009)

6.8. Oh

Nyní se zaměříme na interjekci *oh*. V subkorpusu je velice frekventovaná, má celkem 510 výskytů.²¹ Podle DLE je to „*interjección usada para manifestar muchos y muy diversos movimientos del ánimo, y más ordinariamente asombro, pena o alegría.*“²²

Vzhledem k tomu, že je v subkorpusu tolik výskytů, je i škála překladů poměrně široká. Nejčastější formou překladu je *ach* se 143 nálezy. Velice často se pak tato interjekce vyskytuje ve spojení *ach ano* či *ach ne*, jak můžeme vidět na příkladu číslo 63. Významově zachycuje celou škálu pocitů, a to od povzdechu až po radost. Může zachycovat emoce negativní i pozitivní, vždy v závislosti na kontextu.

[62] *Oh, qué hermoso es sonreír.*

Ach, to je božský úsměv.

(Mario Benedetti, *Gracias por el fuego*, Montevideo, 1965; přeložila: Libuše Prokopová, název překladu: *Díky za oheň*, Praha, 1986)

²¹ trvalý odkaz: <https://www.korpus.cz/kontext/view?q=~HUuCiukqyoS>

²² „interjekce, která se používá pro vyjádření mnoha různých nálad, nejčastěji úžasu, smutku nebo radosti“ (vlastní překlad)

[63] *Oh, no, yo no digo nada.*

„*Ach ne, ovšem, já nic neřeknu.*“

(Julio Cortázar, *Los premios*, místo vydání neuvedeno, 1960; přeložila: Blanka Stárková, název překladu: *Výherci*, Praha, 2007)

Další nejčastější překlady poté tvoří *ale*, rovněž často použité v kontextu *ale ano / ale ne* (viz úryvek č. 64), následuje *ó* a *oh*. V případě *oh* se jedná o první interjekci v naší analýze, u které se vyskytuje v překladu shodný tvar. Pokud byla k překladu zvolena interjekce *ó*, byla velice často následována podstatným jménem ve vokativu, jak můžeme vidět u úryvku číslo 65. Několikrát také došlo k přeložení této interjekce pomocí *no tak* (č. 66), nicméně v tomto případě vždy za interjekcí *oh* následovalo *vamos*.

[64] *Oh, sí, perfectamente.*

„*Ale ano, dokonale.*“

(Eduardo Mendoza, *La verdad sobre el caso Savolta*, Barcelona, 1980; přeložil: Petr Koutný, název překladu: *Pravda o případu Savolta*, Praha, 1983)

[65] *¿No eres tú, oh distinguido joven, uno que llaman Aureliano?*

“*Ó, vznešený jinochu, nejmenuješ se Aurelián?*”

(Eduardo Mendoza, *El asombroso viaje de Pomponio Flato*, Barcelona, 2008; přeložila: Jana Novotná, název překladu: *Podivuhodná cesta Pompiona Flata*, Praha, 2009)

[66] *¡Oh, vamos, cuidado general!*

„*No tak, generále.*“

(Javier Sierra, *El secreto egipcio de Napoleón*, Madrid, 2002; přeložila: Miluše Válková, název překladu: *Napoleonovo egyptské tajemství*, Praha, 2009)

Nyní se naše pozornost přesune k úryvkům, ve kterých interjekce *oh* nemá přímý ekvivalent. K této situaci zde dochází o něco častěji než u předchozích námi již analyzovaných interjekcí. V následujícím úryvku je sice námi zkoumaná interjekce v českém překladu vynechána, nicméně překlad přeci jen ovlivnila – došlo zde k upravení způsobu věty, a to z oznamovacího na zvolací, který může posloužit jako dostačující náhrada. Ostatně podobnou situaci jsme již analyzovali, a to v kapitole 6.6., úryvek č. 47.

[67] *Pero no es. Oh revelación. Además, no es tan seguro que Susana me deje.*

Jenže není. To je tedy objev! A není ovšem ani jisté, že by mě nechala Zuzana.

(Mario Bendetti, *Gracias por el fuego*, Montevideo, 1965; přeložila: Libuše Prokopová, název překladu: *Díky za oheň*, Praha, 1986)

Podobná situace nastává i v příkladu číslo 68, kde se interjekce rovněž v překladu nevyskytla, nicméně zabarvenost můžeme pozorovat ve formulaci věty „*kde jsou ty časy*“:

[68] *Oh, los viejos tiempos en que Avellandea era sólo un apellido, el apellido, el apellido de la nueva auxilias [...]*

Kde jsou ty časy, kdy Laura byla pouhou Avellanedovou, kdy byla pouhým příjmením, příjmením nové úřednice [...]

(Mario Bendetti, *La tregua*, Buenos Aires, 1960; přeložil: Kamil Uhlíř, název překladu: *Chvilé oddechu*, Praha, 1967)

I přesto je však v subkorpusu i spousta případů, kdy byla citoslovce vynechána úplně, bez jakékoli náhrady, jak můžeme vidět v následujících úryvcích:

[69] *Oh, la Maga merecía ampliamente ese homenaje – dijo Etienne.*

„Bosorka si tu poctu ovšem víc než zasloužila,“ řekl Etienne.

(Julio Cortázar, *Rayuela*, Buenos Aires, 1963; přeložil: Vladimír Medek, název překladu: *Nebe, peklo, ráj*, Praha, 2001)

[70] *¿Adonde nos llevan después de Punta Arenas? Es una escala muy rara, Punta Arenas. – Oh, al Japón. Muy agradable crucero por el Pacífico.*

„Kam nás povezete z Punty Arenas? To je moc divná zastávka, Punta Arenas.“ „Do Japonska. Velmi příjemná plavba Tichým oceánem.“

(Julio Cortázar, *Los premios*, místo vydání neuvedeno, 1960; přeložila: Blanka Stárková, název překladu: *Výherci*, Praha, 2007)

6.8.1. Typologie českých respondentů, jimž odpovídá španělská interjekce „oh“

Z předchozí analýzy můžeme zhodnotit, že mezi jedny z nejčastějších překladů citoslovce *oh* patří *ach*, *ale*, *ó* a *oh*. V česko-španělském subkorpusu je pak, poměrně překvapivě, nejčastěji zastoupena forma překladu pomocí *ó*, počet nálezů je 30. Nejčastěji se pak vyskytuje ve spojení *ó ano*, *ó ne*, či *ó bože*:

[71] *Ó bože, ó bože, jak se tiskl závoj k jejím rtům!*

¡Oh dios, oh dios, cómo rozaba el velo sus labios!

(Karel Čapek, *Krakatit*, Praha, 1982; přeložila: Patricia Gonzalo de Jesús, název překladu: *La Krakatita*, Madrid, 2010)

Následuje *oh* s 22 výskyty, což je naprostá většina všech nálezů, *ach* s 16 a *ale* s 9 výskyty. Můžeme tedy zhodnotit, že všechny námi nalezené ekvivalenty se, ať už více či méně, při překladu českých textů do španělštiny používají.

6.9. Ojalá

DLE definuje *ojalá* jako interjekci, která „denota vivo deseo de que suceda algo.“²³ V této souvislosti slovník ještě uvádí synonymum, kterým je *quienquiera*, nicméně se jedná o formu používanou spíše v Latinské Americe. V námi vytvořeném subkorpusu se toto synonymum nevyskytuje, a proto se jím již nadále zabývat nebudeme. *Ojalá* se v subkorpusu nachází 310krát.²⁴

Jednoznačně nejčastější formu překladu tvoří *kéž* se 185 výskyty. V subkorpusu se vyskytuje i samostatně (viz příklad č. 72), avšak daleko častěji ve spojení *kéž by*, jako to můžeme vidět v úryvku číslo 73.

[72] *¡Ojalá tenga allí flor de genciana para posarlos!, me decía a mí mismo.*

A říkal jsem si, kéž tam kvete hořec, aby je mohla na něj položit!

(Álvaro Cunqueiro, *Un hombre que se parecía a Orestes*, Barcelona, 1968; přeložil: Josef Suda, název překladu: *Muž, který se odobal Orestovi*, Praha, 1980)

[73] *Ojalá se meta de cura, para que Dios entre por fin a esta casa.*

„Kéž by se stal knězem, aby do našeho domu konečně vstoupil Bůh.“

(Gabriel García Márquez, *Cien años de Soledad*, místo vydání neuvédno, 1967; přeložil: Vladimír Medek, název překladu: *Sto roků samoty*, Praha, 2003)

Žádný z dalších překladů již není tak frekventovaný, nicméně mezi další patří například *kdyby*, či různé tvary slovesa *doufat* a *přát*, viz následující úryvky. Doposud u žádné interjekce v této analýze nedošlo k tomu, aby byla s takovou četností překládána pomocí slovesa.

[74] *Ojalá no se le olvide que me hizo una promesa.*

„Doufám, že nezapomněla na svůj slib.“

(Isabel Allende, *Paula*, Barcelona, 1994; přeložila: Anežka Charvátová, název překladu: *Paula*, Praha, 1998)

[75] *Ojalá – dijo – encuentres pronto un buen barco.*

„Přála bych ti,“ řekla, „abys brzo našel nějakou dobrou loď.“

(Arturo Pérez-Reverte, *La carta esférica*, místo vydání neuvédno, 2000; přeložil: Vladimír Medek, název překladu: *Hřbitov bezejmenných lodí*, Praha, 2002)

I u tohoto citoslovce můžeme nalézt úryvky, ve kterých nebylo přímo přeloženo. Není jich však tolik, a většinou byla k překladu použita různá spojení, jako *jen aby*, *jen at'*, *ale vždyť*, *a třeba*. Tato spojení byla poměrně často využívána u překladu dlouhých

²³ „Vyjadřuje silnou touhu, aby se něco stalo.“ (vlastní překlad)

²⁴ trvalý odkaz: <https://www.korpus.cz/kontext/view?q=~E6eMGQMuSWUm>

a komplexních souvětí, což můžeme vidět v úryvku č. 77, kdy došlo na přeložení *ojalá* pomocí spojení *to v žádném případě*. K úplnému vynechání nedošlo ani jednou, přítomnost této interjekce se na českém překladu vždy nějakým způsobem projevila.

[76] *Ojalá todo salga bien.*

Jen at' všechno dobře dopadne.

(Juan Rulfo, *Llano en llamas*. Pedro Páramo, místo vydání neuvedeno, 1953; přeložili: Eduard Hodoušek, Váslav Kajdoš, název překladu: *Llano v plamenech*. Pedro Páramo, Praha, 1983)

[77] *No hay quien te entienda, Mario, cariño, y me hace sufrir lo que nadie quiere ver que no eres normal, que la vida no te digo que no tenga contrariedades, ojalá, pero hay que sobreponerse, hay que disfrutarla creo yo, [...]*

Nikdo neví, Mario, co vlastně chceš, trápí mě, že ještě nikdo nepochopil, že nejsi tak docela normální, ne že bych tě chtěla přesvědčovat o tom, že život je lehký, to v žádném případě, ale je nutno překonat potíže, těšit se ze života, [...]

(Miguel Delibes, *Cinco horas con Mario*, místo vydání neuvedeno, 1966; přeložila: Jana Novotná, název překladu: *Pět hodin s Mariem*, Praha, 1986)

6.9.1. Typologie českých respondentů, jimž odpovídá španělská interjekce „ojalá“

Nyní si přiblížíme, jestli jsou *kéž*, *kdyby*, *doufat* a *přát* rovněž do španělštiny překládány pomocí *ojalá*. *Kéž* se v subkorpusu vyskytuje 16krát a ve 13 případech bylo přeloženo právě pomocí *ojalá*.

[78] *Kéž vám každá malinová plodnice zhořkne mšici!*

Ojalá los pulgones agrien todos vuestros plantones de frambueso.

(Karel Čapek, *Zahradníkův rok*, Praha, 1947; přeložil: Esteve Serra, název překladu: *El año del jardinero*, Palma de Mallorca, 2009)

Kdyby je rovněž v subkorpusu v několika případech přeloženo pomocí *ojalá* (úryvek č. 79), nicméně daleko častěji se používá překlad pomocí *si*. U sloves *doufat* a *přát* je tomu podobně, *ojalá* se v překladu vyskytuje, nicméně frekventovanější je například sloveso *esperar* jako ekvivalent pro *doufat*, a u slovesa *přát* převládá *desear* či *querer*.

[79] „*To tedy jo,*“ řekl doktor a zvedl rukavici, „*ale kdyby nějaký byly.*“

Eso sí – dijo el doctor, y levantó un guante. – ¡Ojalá hubiera alguna!

(Bohumil Hrabal, *Inzerát na dům*, ve kterém už nechci bydlet, Praha, 1994; přeložila: Clara Janés, název překladu: *Anuncio una casa donde ya no quiero vivir*, Barcelona, 1989)

6.10. Uf

Poslední interjekcí, kterou se budeme zabývat v praktické části, je *uf*. Jedná se o jedno z méně častých citoslovcí, v subkorpusu bylo vyhledáno celkem 35krát.²⁵ DLE nám poskytuje definici, která ji popisuje jako interjekci používanou pro vyjádření únavy, vyčerpání, či zadušení. Dalším významem pak může být odpor, nechut'

V naprosté většině, konkrétně ve 25 případech, bylo toto citoslovce přeloženo jako *uf*. Jedná se tedy o shodný tvar, jako v případě *oh*, nicméně na rozdíl od této interjekce, kterou jsme analyzovali v kapitole 6.8., nyní se jedná o nejčastější formu překladu. Jedním z překladů byla také varianta *uff*.

[80] *¡Uf, ya no trasnocho como antes! – entona con media sonrisa –.*

„*Uf, už tak neponocuju jako dřív!*“ odpoví se slabým úsměvem.

(Juan Marsé, *Caligrafía de los sueños*, Barcelona, 2011; přeložila: Marie Jungmannová, název překladu: *Kaligrafie snů*, Praha, 2012)

Jako další překlady byly použity výrazy jako *a jéje*, *ach ne*, *fuj*, *che*, nebo *prosim tě*, jako v úryvku číslo 81:

[81] – *Uf, no me hables de eso, que me da vergüenza, fue una chiquillada.*

„*Prosim tě, ani mi to nepřipomínej. Taková blbost, stydím se za to ještě teď.*“

(Maruja Torres, *Mientras vivimos*, Barcelona, 2004; přeložil: Radovan Beneš, název překladu: *Dokud jsme na živu*, Praha, 2004)

K vypuštění této interjekce došlo pouze u následujícího úryvku:

[82] *Ensayo general otra vez. Uf. Ah. Ya me aburren sus payasadas.*

Další generální zkouška. Ach, už mě ty jejich šaškoviny nudí.

(Augusto Roa Bastos, *Yo el supremo*, Barcelona, 2001; přeložil: Josef Forbelský, název překladu: *Já nejvyšší*, Praha, 1982)

Zajímavé je, že v tomto překladu došlo k vypuštění pouze u interjekce *uf*, druhá interjekce v tomto úryvku, *ah*, byla přeložena jako *ach*.

²⁵ trvalý odkaz: <https://www.korpus.cz/kontext/view?q=~8OYi0E2qgg6w>

6.10.1. Typologie českých respondentů, jimž odpovídá španělská interjekce „uf“

Podobně jako byly poměrně jasné výsledky předchozí analýzy, i v této podkapitole tomu nebude jinak. V česko-španělském subkorpusu se sice interjekce *uf* vyskytuje pouze pětkrát, nicméně pokaždé byla přeložena jako *uf*.

[83] *Uf, zatracený člověk,“ doložil zdrceně, když už byl Prokop za dveřmi.*

Uf, malnacido – añadió abrumado cuando Prokop ya había salido por la puerta.

(Karel Čapek, Krakatit, Praha, 1982; přeložila: Patricia Gonzalo de Jesús, název překladu: La Krakatita, Madrid, 2010)

7. Závěr

Předmětem této práce byla španělská a česká citoslovce. V teoretické části jsme poskytli komplexní pohled na tuto problematiku, ať už z hlediska definice, klasifikace, či dalších zvukových a grafických aspektů. Zejména klasifikace poté byla klíčová při výběru konkrétních interjekcí pro korpusovou analýzu.

Cílem druhé, praktické části, bylo provést kontrastivní analýzu španělských citoslovcí s českými pomocí korpusu InterCorp a zjistit jak, a pokud vůbec, jsou interjekce překládány. Korpusová analýza byla prováděna na španělských citoslovcích *ah, ay, bah, ea, ejem, huy, ja, oh, ojalá* a *uf*. Následně byla zvolena metoda opačného překladu, nejčastější české respondenty z předchozí analýzy jsme zkoumali v česko-španělském subkorpusu a vyhodnocovali, zda se pro překlady používají stejná citoslovce. Nyní se pokusíme shrnout poznatky z obou částí této kontrastivní analýzy.

7.1. Výchozí jazyk: španělština

První analyzovanou interjekcí, a do počtu korpusových nálezů také nejpočetnější, je *ah*. Nejčastějším překladem je česká interjekce *ach*, pomocí které byla přeložena zhruba třetina všech výskytů. Mezi další častější překlady patří také *aha, jo, a no*.

Následuje analýza významově poměrně podobné interjekce *ay*, u které rovněž jednoznačně převládá překlad českým ekvivalentem *ach*, společně s poměrně častým využitím *ale*. Další ekvivalenty, kterými jsou *au* a *běda*, jsou z významového hlediska zajímavé proto, že se v nich silně odráží negativní emoce, obzvláště u citoslovce *au*, které se využívá pro vyjádření fyzické bolesti. Také je okrajově zmíněna existence spojení *ay de*, u kterého výrazně převládá překlad *běda*.

Další zkoumanou interjekcí je *bah*, které je nejčastěji překládáno jako *ale*. *Bah* je interjekce s převážně negativním významem, a proto je zajímavé, že druhý nejčastější způsob překladu je poměrně neutrální *hm*. Také se mezi překlady vyskytovaly výrazy jako *no, pche, ále*.

U citoslovce *ea* pak bylo poměrně těžké určit nejčastější formu překladu, jednak pro malý počet výskytů v subkorpusu, a dále také z toho důvodu, že zvolený ekvivalent velice ovlivňoval okolní kontext. K překladu je použito například *hej, hybaj, tak*.

V případě kontrastivní analýzy citoslovcí *ejem* a *uf* je u obou výsledek velice jednoznačný. U první zmiňované interjekce dochází ve všech výskytech k překladu pomocí českého ekvivalentu této španělské interjekce, kterým je *ehm*. Co se týče *uf*, to je ve všech nálezech v subkorpusu přeloženo shodným tvarem, tedy *uf*. Druhá, a také poslední interjekce, u které došlo k této situaci, je *oh*, které je také v několika případech přeloženo jako *oh*, nicméně zde se rozhodně nejedná o nejčastější způsob překladu. Tato interjekce má v subkorpusu rovněž poměrně četné zastoupení, a tak je i škála překladů dost široká, přesto však dále převládají ekvivalenty jako *ach*, *ale*, a *ó*.

Předmětem analýzy je také citoslovce *huy*, společně se synonymem *uy*, které se ukázalo být častěji používanou variantou. Volba překladu mezi jednotlivými variantami se lehce liší. Nejčastějšími ekvivalenty citoslovce *huy* jsou *ale*, *jéje*, *ach*, *uf*. U synonyma *uy* se tyto překlady v menší míře rovněž nachází, nicméně daleko častěji dochází k překladu pomocí *juj*, *jú* a *jé*.

Další interjekcí s poměrně jasnými výsledky analýzy je *ja*. Nejčastěji se pro překlad používá *cha*, o něco méně pak *ha*. U tohoto citoslovce je také daleko častější výskyt repetice než u ostatních námi zkoumaných interjekcí. Právě tento faktor může ovlivnit způsob překladu, jelikož pokud tato interjekce stojí samostatně, je poměrně často překládána jako *cha/chá*, vyjadřující především negativní a posměšný význam.

Nakonec zhodnotíme citoslovce *ojalá*. Tato interjekce, co se volby překladu týče, jako jediná tvoří výjimku v tom, že ač nejčastější formou překladu tvoří *kéz*, mezi další časté volby překladu patří slovesa. Konkrétně se jedná o různé tvary sloves *doufat* a *prát*. Nakonec je potřeba zmínit další poměrně častý respondent, kterým je *kdyby*.

Následující tabulka č. 3 je vytvořena pro lepší přehlednost výsledků analýzy. Za povšimnutí v ní stojí to, že u interjekcí *ah*, *ay* a *oh* převládá překlad pomocí stejné české interjekce, kterou je *ach*. K podobné situaci dochází u citoslovcí *bah* a *huy*, kde je nejčastější formou překladu *ale*, které se ani neřadí do interjekcí vlastních, nýbrž nevlastních, jak už bylo v této práci dříve zmíněno, a daleko častěji se tedy využívá jako spojka. Dále bychom měli vyzdvihnout i jasný výsledek analýzy u interjekcí *ejem* a *uf*, u kterých se vyskytuje pouze jedna varianta překladu. Pro úplnost informací v tabulce je také potřeba zmínit, že překlady interjekce *ja*, konkrétně *cha* a *ha*, se v subkorpusu daleko častěji nachází v repetici, stejně jako samotná španělská interjekce, a počet jejich opakování závisí na tom, kolikrát byla repetice použita v originále. Z tohoto důvodu byla

pro zjednodušení do tabulky zavedena pouze jejich jednoduchá forma. Nejčastěji se však v subkorpusu vyskytuje dvojitá repetice.

Tabulka č.3: Výsledky korpusové analýzy, výchozí jazyk španělština

Analyzovaná interjekce	Nejčastější překlad	Další časté překlady
ah	ach	aha, jo, no
ay	ach	ale, au, běda
bah	ale	hm, no, pche, ále
ea	hej	hybaj, tak
ejem	ehm	
huy	ale	jéje, ach, uf
ja	cha	ha, chá
oh	ach	ale, ó, oh
ojalá	kéž	kdyby, doufat, přát
uf	uf	

(vlastní zpracování)

Stanovené hypotézy se částečně potvrdily. V tabulce můžeme přehledně vidět, že námi analyzované španělské interjekce se opravdu nejčastěji překládají pomocí českých interjekcí. Nejvýraznější výjimkou je citoslovce *ojalá*, u kterého je časté použití překladu pomocí sloves. Co se týče vypouštění překladu, nedochází k němu s takovou frekvencí, jaká je předpokládána v úvodu praktické části práce. Vypouštění je znatelné především u interjekcí s větším množstvím nálezů v korpusu, avšak často se do překladu promítne jiným způsobem, například změnou ve stavbě věty či úpravou způsobu z oznamovacího na zvolací. K úplnému vypouštění dochází jen velice zřídka. Za pozornost stojí interjekce *ejem*, *ja* a *uf*, u kterých je vždy přítomen nějaký český ekvivalent. Je tomu tak pravděpodobně proto, že všechna tato citoslovce mají velice jednoznačný způsob překladu. Zároveň je ale možné, že u těchto interjekcí ovlivnil analýzu nižší počet výskytů v subkorpusu.

7.2. Výchozí jazyk: čeština

V této podkapitole ještě krátce zhodnotíme výsledek obrácené analýzy, při které byly vybrány nejčastější překlady námi zkoumaných španělských interjekcí (viz tabulka č. 3) a následně byl pomocí korpusu proveden zpětný překlad – zjišťovali jsme, jestli se tato česká citoslovce rovněž překládají pomocí dané španělské interjekce.

Výsledky této analýzy jsou zaznačeny v následující tabulce. Podtržené interjekce jsou ty, u kterých došlo alespoň jednou k překladu pomocí dané, námi analyzované interjekce z prvního sloupce. Tučně vyznačené jsou pak ty, u kterých je daná španělská interjekce nejčastějším ekvivalentem voleným při překladu.

Tabulka č.4: Výsledky korpusové analýzy, výchozí jazyk čeština

Analyzovaná interjekce	Nejčastější překlad	Další časté překlady
ah	<u>ach</u>	aha , jo, no
ay	ach	<u>ale</u> , au , běda
bah	<u>ale</u>	hm, no, pche, <u>ále</u>
ea	<u>hej</u>	hybaj, <u>tak</u>
ejem	ehm	
huy	ale	jéje, <u>ach</u> , uf
ja	cha	ha , chá
oh	<u>ach</u>	<u>ale</u> , ó , oh
ojalá	kěž	<u>kdyby</u> , <u>doufat</u> , <u>přát</u>
uf	uf	

(vlastní zpracování)

Z tabulky vyplývá, že většina námi nalezených českých překladů, až na několik výjimek jako u interjekcí *ea*, *bah* a *huy*, se ať už ve větší či menší míře používá i při překladu českých textů do španělštiny.

Resumen

El tema de este trabajo son las interjecciones españolas y checas. El trabajo consta de dos partes principales – teórica y práctica.

En la parte teórica en primer lugar explicamos qué es la interjección. Empezamos con varias definiciones utilizando bibliografía checa y española. Luego nos enfocamos en la clasificación. La más importante para nuestro trabajo es la clasificación según su naturaleza gramatical – en esta categoría hay dos grupos de interjecciones – propias e impropias. Además, las interjecciones se dividen también en apelativas y expresivas. Después hay un capítulo sobre los aspectos fónicos y gráficos. Este capítulo se dedica a varios temas, como la entonación, reglas fonéticas de la lengua, variedad en pronunciación, u otros aspectos gráficos. La parte teórica se concluye con informaciones generales sobre el corpus.

En la parte práctica analizamos interjecciones, que hemos elegido durante de la parte teórica. Esta parte está dividida en diez capítulos, porque el análisis consta de diez interjecciones. En cada capítulo se encuentra una definición de la interjección dada, y el análisis contrastivo del corpus, utilizando varios fragmentos del corpus. A través de este análisis buscamos si, y cómo se traducen estas interjecciones. Luego se toman las traducciones checas más frecuentes de la interjección dada y se analiza su uso en la traducción inversa – del checo al español.

Al final de este trabajo se encuentra la conclusión de ambas partes de nuestro análisis. Allí se pueden encontrar dos tablas con los resultados del análisis para una mejor claridad.

Bibliografie

- ALARCOS LLORACH, E., 1999. *Gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Calpe, S.A.
- BÁEZ SAN JOSÉ, V. - DUBSKÝ, J.- KRÁLOVÁ, J. 1999. *Moderní gramatika španělštiny*. Plzeň: Nakladatelství Fraus.
- INSTITUTO CERVANTES, 2022. *El español en el mundo*. Online. Instituto Cervantes. Dostupné z: https://cvc.cervantes.es/lengua/anuario/anuario_22/el_espanol_en_el_mundo_anuario_instituto_cervantes_2022.pdf. [cit. 2024-02-14].
- CVRČEK, V. - RICHTEROVÁ, O. (ed.), 2022. *Příručka ČNK*. Online. Wiki Český národní korpus. 23.5.2022. Dostupné z: <https://wiki.korpus.cz/doku.php/start>. [cit. 2024-03-10].
- ČERNÝ, J., 2008. *Morfología española*. Univerzita Palackého v Olomouci: Tiskservis Jiří Pustina.
- GÓMEZ TORREGO, L., 2000. *Gramática didáctica del español*. Madrid: Ediciones SM.
- LEVÝ, J., 2012. *Umění překladu*. Praha: Miroslav Pošta – Apostrof.
- LÓPEZ BOBO, M. J., 2002, *La interjección: aspectos gramaticales*. Madrid: Arco Libros.
- REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Diccionario de la lengua española, 23.^a ed.* Online. Dostupné z: <https://dle.rae.es>. [cit. 2023-11-14].
- REAL ACADEMIA ESPAÑOLA y Asociación de Academias de la lengua española., 2009. *Nueva gramática de la lengua española*. Sintaxis II. Madrid: Espasa Libros.
- REBOLLO TORÍO, M., 1994. Aspectos fónicos y gráficos de las interjecciones. Online. *Anuario de estudios fonológicos*. vol. 17, s. 385-394. Dostupné z: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=58828>. [cit. 2024-02-22].

ŠTÍCHA, F., 2013. *Akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia.

ZAVADIL, B. - ČERMÁK, P., 2010. *Mluvnice současné španělštiny* (Lingvisticky interpretační přístup). Univerzita Karlova v Praze: Nakladatelství Karolinum.

Použité korpusové zdroje

ROSEN, A. – Šimčík, B. – Vavřín, M. – Zasina, A. J.: *Korpus InterCorp – čeština, verze 16 z 12. 10. 2023*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2023. Dostupné z: <https://www.korpus.cz/>. [cit. 2024-04-13]

ČERMÁK, P. – Vavřín, M. – Zasina, A.J.: *Korpus InterCorp – španělština, verze 16 z 12. 10. 2023*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2023. Dostupné z: <https://www.korpus.cz/>. [cit. 2024-04-13]

Seznam tabulek

Tabulka č.1: Abecední seznam citoslovcí vlastních

Tabulka č.2: Abecední seznam citoslovcí, která jsou předmětem analýzy praktické části

Tabulka č.3: Výsledky korpusové analýzy, výchozí jazyk španělština

Tabulka č.4: Výsledky korpusové analýzy, výchozí jazyk čeština